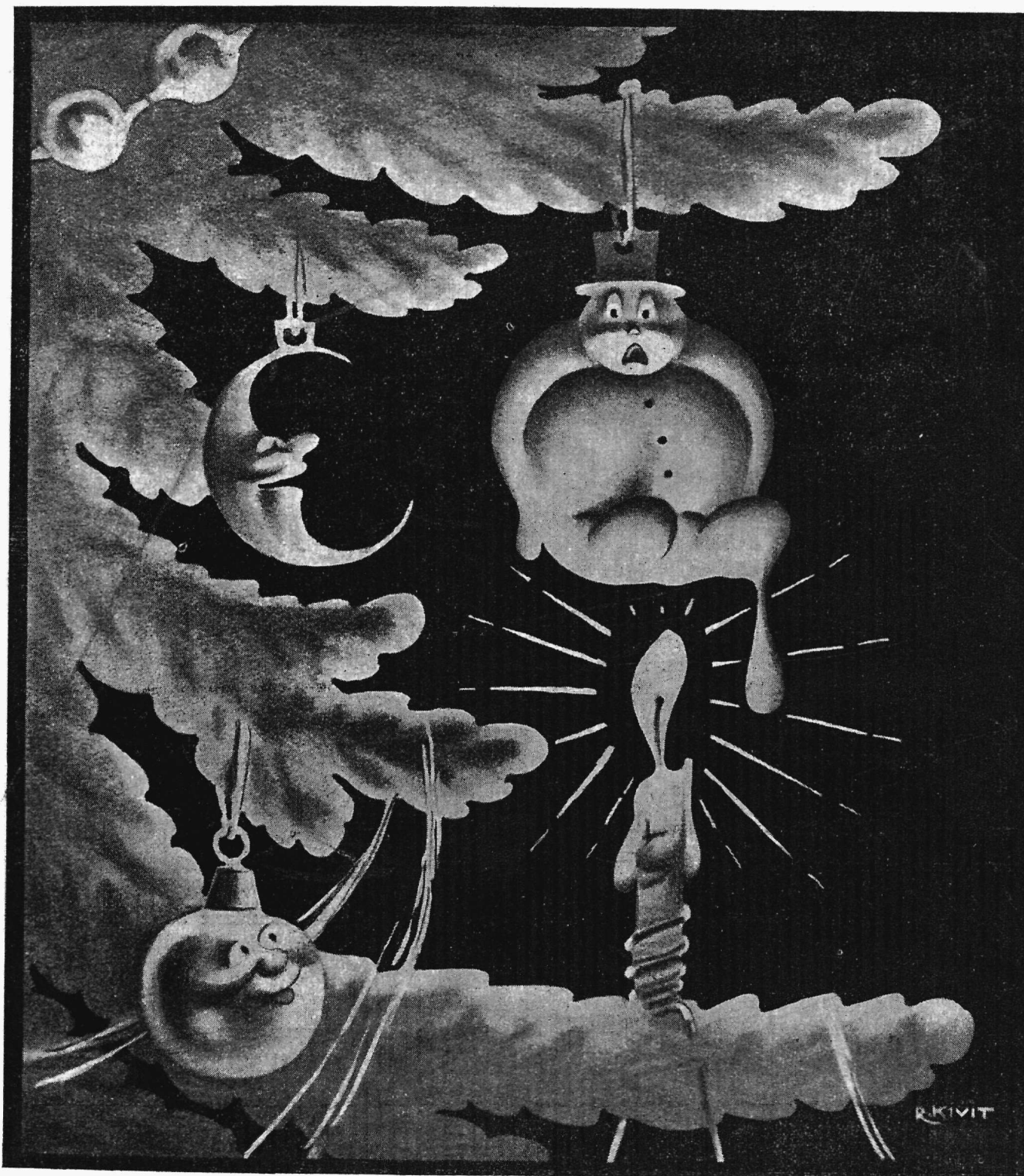

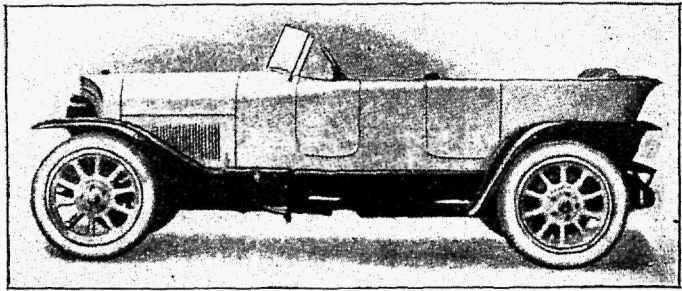
ODAMEES

JÕULUALBUM 1923

„FIAT“ luksus-autod

15/20 ja 20/30 H. P.

Kõik, mis moodne tehnika auto konstruktsiooni ja välise ilu alal pakkuda suudab, on kehastatud nendes paremates itaalia modellides. Lähemad teated ja hinnakirjad saadab

Ainuesitaja Eestis

HANS WINNAL, TALLINNAS

S.-Tatari tän. 1

Kõnetr. 3-42 ja 3-72

„Odamees“ nr. 10 (14) sisu

Eesti muistsed jõulukombed

Pulmakommetest. Kirjutand A. Tiitsmaa (4 pildiga)

Soomo loodus. Kirjutand prof. A. Koskenniemi (13 pildiga)

Tartu 40 aastat tagasi. Neljas ja viimane seeria (5 pildiga)

Äripäev Oskar Lutsu „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ järg. Illustreerind O. Krusten (3 pildiga)

Kivi Rottna järves. Selma Lagerlöfi jõulujutt (5 pildiga)

Pääta ratsanik. Mayne Reid'i romaan. Järg

Maa-alune raudtee New-Yorgis (1 pildiga)

Tommi paha päev (4 pilti)

Meie lugejatele / Ülesanded / Kirjavastused

Pääle selle pildid: Leeninile kingitud puust taskukell. — Haruldane abielupaar. — Turu linn Soomes. — Kõige suurem ja kaunim raudteejaam Põhjamail. — Kõige suurem raudteejaam maailmas.

Toetage tellides „ODAMEEST“! Soovitage „ODAMEEST“ omas tutvuskonnas! Tellimishind kui ka üksiknumbri hind endine. Käesolev nr. maksab erakordselt 50 marka, kuna tellijatele harilikku — hinna eest.

Graafilise-kunsti asutus

(ja kirjastus)

H. Laakmann, Tartus

asut. 1837. a.,

mis kõige moodsamate masinate ja aparatuuridega uuema aja saavutuste alal varustatud on, jaguneb järgmistesse

spetsiaal-osakondadesse:

Raamatutrükikoda

valmistab kõiki trükitoodeid, nagu raamatuid, vähemaid brošüüre, ilustatud kuulutusi liht- ja värvitrükis.

Kivitrükikoda

valmistab etikette, plakaate, kunstiliselt valmistatud maitserikkaid ümbrikuid igasuguse sissepakkimise alal.

Tsinkograafia

valmistab võistlemata hädades kõiksuguseid klisheesid nii liht- kui ka kõige peenemaid autotüüpisid ühe- kui ka mitmevärvilise trüki jaoks.

Kõitekoda

valmistab hulgaviisi kooli-, raamatukogu-, kontori-, pangaja ilukõiteid, aadressi mappisid j. n. e.

Lineerimisosakond

valmistab kõiki lineerimistöid lihtsates koolikaustikutes või kõige peenemaisemates tabelites.

Et iga osakonda nüüd esimese klassi välismaa spetsialistid juhatavad, pakub firma tõesti laitmatuid ja kunstimaitselisi töid parajate hindadega.

Kindlaks raha mahutamise kohaks on **kuldfrangiga** kindlustatud 8⁰/₀-lised

Eesti Hüpoteeqipanga pantlehed,

millede kapitaali ja protsentide maksmise lähemad tingimused Rahaministri poolt Riigi Teatajas nr. 135/136 lhk. 920 a. 1923 on avaldatud.

Nende tingimuste järele võetakse eesti marga kursi vankumised 10⁰/₀ võrra ja rohkem maksmisel arvesse, nii et pantlehe pidajale väärtpaberi **täisväärtus** kindlustatud on.

Rahaministri määruse järele 10. oktoobrist s. a. nr. 1672 (v. Riigi Teat. nr. 126) on riiklistel asutustel lubatud neid pantlehti vastu võtta valitsusega tehtavate lepingute tagatiseks ja aktsiisi- ning tollimaksu kindlustuseks, nende hinnaks arvates 95⁰/₀ nimeshinnast.

Pantlehti müüb **Eesti Pank** osakondadega ja **Eesti Hüpoteeqipank**. Tellimisi nende päale võtavad vastu päale **Riigipanga** ja selle osakondade — **Tartus Kauba Pank** ja **Tallinnas Kreetiit-Pank**.

Pildileht „Odamees”

on oma mitmekesise, huvitava ja väärtusliku sisu tõttu saand kõige loetavamaks ajakirjaks Eestis.

Pääle kodumaa kaugemat ja lähemat minevikku käsitlevate illustreeritud artiklite, mille tõttu „Odamees“ on koguni paljudesse koolidesse õppeabinõuna tee leidnud, toob ajakiri „Odamees“ rohkesti muud huvitavat pildi- ja lugemismaterjaali.

1924. aastal järgneb „Odamehes“ O. Lutsu pikem jutt „Äripäev“, mis sama autori Tootsi lugude „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ järjena täis sütitavat humoori ja huvitavat sündmustikku.

„Äripäev“ ilmub illustreerituna kunstnik O. Krustenilt, milleks pole tarvitatud mitte ainult „Äripäeva“, vaid ka „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ aineid.

Pääle selle järgneb „Odamehes“ Mayne Reidi romaan „Päätä ratsanik“, mida meie lugejad juba ülipõnevana on tundma õppind.

„Odamees“ ilmub 1924. aastal endiselt kord kuus.

„Odamehe“ tellimishind on endine:

$\frac{1}{1}$	aastas (12 nrt)	— 400 mk.
$\frac{3}{4}$	„ (9 „)	— 320 „
$\frac{1}{2}$	„ (6 „)	— 220 „
$\frac{1}{4}$	„ (3 „)	— 115 „

Tellimise aadress: Tartu, Promenaad 7-a, „Odamees“.

Tellimisi võtavad ühtlasi vastu kõik Eesti Vabariigi postkontorid ja suu-remad raamatukauplused.

RAAMAT ON KAUNIM JÕULUKINGITUS

Rõõmustage lapsi neile häid lasteraamatuid kinkides

„ODAMEES“ SOOVITAB:

J. Kuulberg: **Laste sõber.** Aabits ja alglugemik. Ühtlasi ka kõige kaunim lasteraamat, mis ilustatud rohkete piltidega, nendest mitukümmend nelja-värvilises kivitrükis (R. Kiviti joonistused). 136 lhk. Hind 120.—

A. Kivikas: **Nõuandja.** Muinasjutt A. Roosilehti piltidega. Trükitud Berliinis. Hind 60.—

A. Kivikas: **Lumimemm.** A. Roosilehti piltidega. Trükitud Berliinis. Hind 60.—

K. A. Hindrey: **Loomade mäss.** Lastejutt värsides. Piltidega. Hind 75.—

Kullaketrajad. Eesti muinasjutt. A. Roosilehti piltidega. Hind 75.—

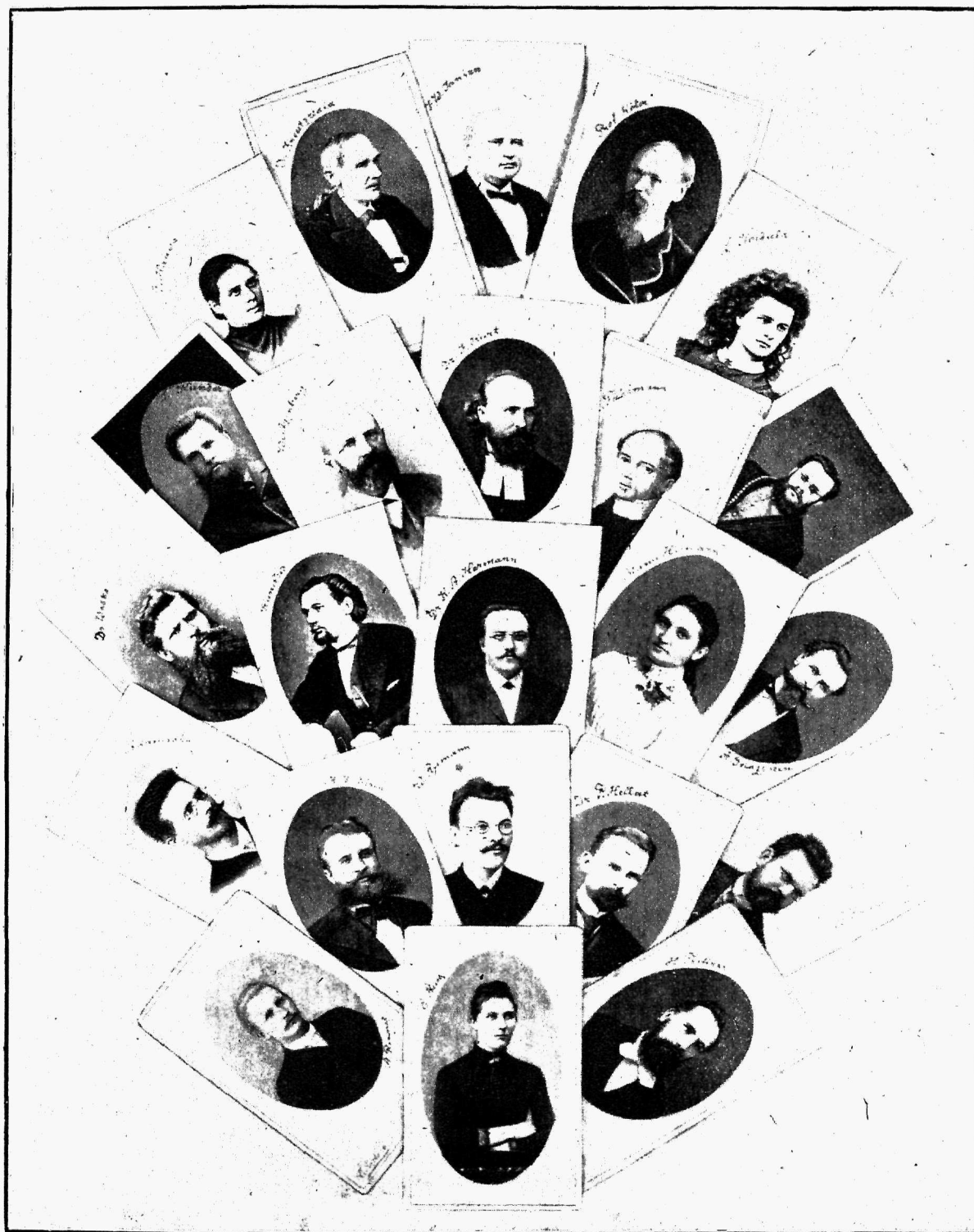
Kuida seitse rätseppa türgi sõtta läks. Muinasjutt K. A. Hindrey piltidega. Hind 15.—

Põhjakaru. Piltidega. Hind 10.—

Sõnakuulmata Zeppelin. Hind 12.—

..... Saada igast raamatukauplusest .....

ODAMEES

A. Kitzbergi kogust

Eesti ärkamisaja tegelased. Ülemine rida (pahemalt): A. Haava, Dr. Fr. R. Kreutzwaldt, J. V. Janssen, J. Köhler, L. Koidula. II rida: J. Kunder, A. Weitzenberg, Dr. J. Hurt, Dr. Fählmann, C. R. Jakobson. III rida: Dr. M. Veske, Kunileid, Dr. K. A. Hermann, Miina Hermann, A. Grenzstein. IV rida: A. Adamson, M. J. Eisen, V. Reiman, Dr. P. Hellat, A. Saal. Alumine rida: A. Rennit, E. Aun, H. Treffner.

Eesti muistsed jõulukombed

Jõuluõhtul pandi käsiveski kivide vahele kaks puupulka, mis kividevahe hoiaks nii laia, et sinna mahuks natuke igasugu söögi- ja joogipoolist, mis jäeti veskile toiduks kuni kolmekuninga päevani. —

Toodi õlgi või heinu tuppa ja laotati põrandale laiali, millega mälestati neid õlgi, millele vastsündind Jeesus asetatud. Enne tuppatulemist küsisid õletoojad poollahtise ukse vahelt, kas „jõuluid“ soovitakse vastu võtta. Peremees seisis „rehepapi“¹⁾ keset tuba, ja see, kes esimese õlekoo toob, pãrib temalt ukse tagant igasugu asjade üle, ja viljakubu annab valgustatud toast õigeid ettekuulutusi. Siis asuvad lapsed õlgedele „passi lõõma“ ja muude jõulumängudega lõbutsema: vägikaigast vedama, sõrmkooku kiskuma, vigalakuha tegema, sõge-sikku mängima. —

Jõululast oodates ei võtnud kogu majarahvas end tervel õöl riidest lahti ja oli valvel. Tuba oli valgustatud, jõulutoit — kapsad ja vorstid — seisis laual, ka pandi veel laua iga nurga peäle peotãis soola, ja söödi siis sellelt laualt üheksa korda. Seda soola, kui halvaksminemise vastuabinõu, puistati järgmisel jõuluhommikul loomatoidu hulka ja vana-aasta õhtul kaevudesse ja ojadesse. —

Jõuluks küpsetati „ise-leiba“, mis oli ümmargune munasarnane leivakakk, millele preesiga suruti märk sisse ehk tehti võtmega või põrsakondiga rist peäle. Sarnast leiba kutsuti „jõuluorikaks“. Selle „jõuluorika“ sisse torgati küünal püsti ja peeti kogu pühadeaeg laual. Uus-aastal ja kolmekuninga päeval murendati sellest leivast raasukesi soolaga segatult loomade toidu hulka. Ülejäänud osa hoiti kirstus alal, kuni loomad esimest

1) See oli esimene peremehe enese lõigatud ja seotud viljavihk viimasest lõikusest, mis senini parsil pekmatalt alal hoitud.

korda lahti lasti. Esimesal karjapäeval pandi „jõuluorika“ jäänused karjase kotti ja jagati õhtul loomadele, mis pidi neid kaitsma igasugu nõiduse ja paha eest. —

Jõululaupäeval pidid aknad kõvasti kaetud olema, muidu tuleb vanakuri tuppa. Kui põllule toast valgust paistab, ei kasva sääil vilja. —

Jõuluõhtul tehti kriidiga, söega, tõrvaga jne. rist (ka kolm risti) ukse välisküljele, samuti regede ja vankrite peäle, et kurjavaimu eemale tõrjuda. Uus-aastal ühendati ristide otsad ringjoonega, mis tähendab aasta ringkäigu lõppu. —

Tüdrukud tõid sületãie puid tuppa, kus halud ära loeti; juhtub paarisarv, siis saavad peatselt mehele. Visati ka kinga, ise seljaga ukse poole seistes, kas jalgade vahelt või üle õla: oli kinganina ukse poole, läheb viskaja järgneval aastal majast minema, oli kand — jääb endiselt edasi. —

Pilluti ka õlekõrsi vastu lage, jäi see lae pragudesse või haampalgi vahedesse rippuma, saab järgneval aastal hää rukkisaak. Samuti tehti teiste viljade kõrtega. —

Pandi kirves loomalauda ja oherd hobusetalli ukse ette, et surm sinna sisse ei pääseks. —

Jõuluhommikul pandi silmapesemisenõusse prees või mõni muu hõbeasi ja pesti selle veega silmi, samuti loomade jootmisenõusid, mida kutsuti „hõbevalget panema kallil päeval“. —

Jõuluõöl pidid sukad ja saapad jalas peetama, muidu tekivad jalgadele paisid. —

Jõulupäeval aivastama tähendas õnne, eriti õnnistust karjale. —

Jõuluhommikul juba enne päikesetõusu tehti külaskãike naabritele, millest kõik, noored ja vanad, osa võtsid.

Pulmakommetest

„Odamehele“ kirjutand A. Tiitsmaa

Valdavam osa meie pulmakommetest põlvneb paganuse ajast ja on nähtavasti jäänused naise röövimise või naise ostmise toimingust. Kirjalikke andmeid meil eesti paganuseaja abiellumise kohta ei ole, ehk mis on, need on väga katkendilised ja puudulikud. On vaid hoidund alal mõned dokumendid ja protokollid XVI aastasajast, milles kästakse naiseröövijaid valjult karistada. Sel ajal olid naiseröövimised muidugi üksikjuhused, kuna suurem hulk abiellus juba ristiusu kommete järele, vähemalt ametlikult. Kõige vanem abiellumise komme on igatahes naise röövimine, mis ühiskondliku elu arenemisega arenes naise ostmiseks. Olgu nimetatud, et naise röövimine elab osalt veel praegugi vähemarenend sugurahvaste, obugrilaste, juures paralleelselt naise ostmisega. Naiste eest nõutakse tihti õige kõrget hinda, nii et ainult rikastele võimalus jääb naist osta. Tahab vaene ka naist saada, siis peab ta selle röövima. Kui röövimine ei õnnesta, s. o. naise vanemad ja sugulased saavad röövija kätte, siis tekivad verised lahingud, mis tihti surmaga lõpevad. Mõnikord lepitakse ka kokku, naine jääb röövijale

ja röövija maksab naisevanematele võimalust mööda kahjutasu.

Eestis kajastub naise röövimine ja naise ostmine pulmakombeis, pulma- ja kosjalauldes. Nii näit. üldtuttav rahvalaul kosilasest, kes tuleb tallu, rãagib et ta on teekãija ja palub õõmaja. Neiu terav silm mãrkab kohe igasuguseist välismãrkest, et ta pole teekãija ja ütleb „Sa oled kuri kosilane“. Noormees seletab pikalt ja laialt, et ta pole kosilane, vaid vilets teekãija, kuni neid viimaks julgemaks muutub, siis haarab noormees ta kinni ja viib minema ja kiitleb pärast ise:

Siis ribasin neiu regeje,
Ajasin vankri vahele;
Neidu kuri kiljatama,
Mina valmis vaigistama.

Palju rohkem on rahvalaule, mis osutavad naise ostmist. Näit.: Neid läheb põllule linu kiskuma, noormees tuleb tal vastu ja ütleb, et ta on neiu omale ostnud. Neid kohkub ja küsib, kes teda on müünd

ja palju noormees ta eest maksnud. Noormees seletab, et neiu oma vanemad on teda müünd ja ta on maksnud:

Isale sõja hobune,
Emale üksi lüpsilehma,
Sõsarale sõlgi suuri,
Vennale vedavad härjad,
Kälile kiriku kingad.

Seda kuuldes hakkab neid oma vanemaid ja sugulasi sajatama: Isa hobune hallitagu, et ise pääle päivi-tagu; emale andku lehm ühest nisast vett, teisest verd; sõsara sõlg kukkugu supikeetmisel katlasse ja sulagu tules; venna härjad vajugu sohu ja rappa; käli unustagu omad kingad kirikusse!

Kosjas käidi vanasti harilikult neljapäeviti, sest neljapäev oli vana rahva püha. Veel praegugi pühitakse mõnel pool (näit. Lääne ja Saaremaal) neljapäeva õhtul tuba puhtaks, säetakse nõud ja riistad korda ja tehakse ainult kergemaid käsitöid, kuna näit. ketrust või villakraasimist neljapäeviti käsile ei võeta. Kui keegi küsib, mispärast see nii on, siis vastatakse naljatades: „Täna tulevad kosilased!“ olgu et majas pole tüdrukut olemaski.

Esimeseks kosjasobitajaks oli harilikult keegi külanamoor, kes juba varakult, mõnikord koguni oma initsiatiivil, tüdrukule kosjatulekust teatas ja noormehele jälle ära rääkis, kuidas tüdruk selle teate vastu võttis. Neljapäeva õhtul (mõnel pool ka reede õhtul, näit. Virumaal) läks noormees ühes isamehega kosja. Isamees läks ees tuppa, noormees järel (mõnel pool jäi noormees koguni esialgu uksetaha ootama), pandi kosjaviinad lauale ja isamees rääkis, et nad mingisugust lindu, lammast, lille või mullikat otsima tulnud. Otsitav olla siia poole tulnud ja siia kadund, kas ei tea pererahvas vast juhatada. Kui viin vastu ei võeta ja mullika otsimisest teadagi ei taheta, siis tähendab see kosilaste mittevastuvõttu. Võetakse aga viinad vastu ja hakatakse mullika tundemärke pärima, siis on kosilased vastu võetud ja antakse isamehele luba mullikat otsima hakata. Isamees läheb kambrisse, seob punasekirju vöö tüdruku sängi sambasse, toob tüdruku sinna juurde ja ütleb, et tüdruk see mullikas ollagi keda ta otsima tulnud ja kelle jaoks ta löa, s. o. vöö, kaasa võtnud. On tüdruk nõus „lööga hakkama“, siis kutsutakse ka peigmees sisse (kui ta seni väljas oli), hakatakse sööma ja kosjaviinu jooma.

Mõnel pool pakuti ka „otsitavaks mullikaks“ kedagi vanamoori, või mõnda meesterahvast, kes naisterahva riides, kuid seda ei tunnistanud isamees omaks ja otsis seni, kui ta õige „mullika“ leidis.

Kihluse ja laulatuse juures vanasti suuri pidusid ei olnud. Need olid enamvähem ametlikud talitused, mida ristiusk vägivallaga pääle sundis. Laulatuse juures oli siiski mõningaid kombeid ja ebausku. Nii pidi noorpaar võimalikult üksteise ligi hoidma, et „must kass“ vahele ei pääseks ja noorpaari vahel riidu ei sigitaks. Altari ees laulatuse ajal, või pärast laulatust, või koguni altari juurest saani või vankri juurde minnes püüti üksteisele jala pääle astuda. Kes sai esimesena teisele jala pääle astuda, see sai eluajaks valitsuse ohjad teise üle oma kätte. Noorpaari seisukord oli igatahes kriitiline. Nad pidid tugevasti üksteise vastu hoidma, et keegi „musta kassina“ ei saaks vahelt

Eesti muistsed pulmad: tanutamine *Schlater / E. R. Muus, kog.*

läbi minna, või isegi midagi vahelt läbi visata. Samal ajal pidid nad ise üksteise eest valvel olema, et mitte lasta jala pääle astuda ja eluajaks teise võimu alla jääda.

Laulatus oli enne alati pühapäeval, kuid pulmad algasid alles neljapäeval. Pulmapidu pühapäeval otsekohe pääle laulatust on alles hilisemal ajal tekkind. Nii on, näiteks, Läänemaal, Vigalas veel 30 aasta eest pulmi ainult neljapäeviti peetud.

Peigmehe poolt pulmalised tulid harilikult neljapäeva õhtul pruudi koju. Pulmarongi ees ajumees, teiseks peiupoiss ja kolmandaks peigmees. Peigmehe järel olid teised pulmalised. Tihti olid ajumees, peiupoiss ja peigmees ratsa ja mõõkadega varustatud, mis andis pulmarongile juba mingi sõjakäigu ilme. Pulmalistele tuli pruudiveli vastu kas ratsa või saaniga, nii kuidas kusagil komme oli, pakkus ajumehele, peiupoisile ja peigmehele lintide ja vöödega ilustatud pruutkannust õlut, sõitis siis peigmehe hobuse või saani tagant läbi, viskas kannu ajumehe saani ja hakkas siis ajumehega võidu kihutama, kumb enne pruuditalu väravast sisse jõuab. Jõudis pruudiveli enne, siis pandi ajumehe eest värav kinni ja ta pidi selle lahti ostma, et pulmalised sisse saaksid. Selleks oli kodust igaks juhtumiseks riidest kott vaskrahaga kaasa võetud, mis siis kõlinal üle värava visati. Jõudis aga ajumees pruudivellest ette ja sai enne teda väravast sisse, siis said kõik pulmalised maksuta sisse ja olid võidumehed.

Kui pulmalised õue jõudsid, siis põgenes pruut ühes pruut-tüdrukutega kambri ja uks pandi (toa ja kambri) vahelt kinni. Pulmalised tulid tuppa. Laual olid söögid valmis, kuid keegi sööma ei hakand, sest taheti enne pruuti kätte saada. Peiupoiss hakkas pruuti otsima, kuid teda ei lastud kambrisse. Siis lauldi kambris olijatele:

Ah, mis sina hoiad ostet neidu,
Või mis sina keelad kihlat neidu jne.

lauldakse terve rida asju ette, mis pruudi eest on makstud.

Kambrist lauldakse vastu:

Kurat teid kutsus kosjama
Pani panta pakkuma_jne.

Eesti muistsed pulmad: põllepappimine [Schlater / E. R. Muus. kog.

sõimatakse sissetükkijaid, hoobeldakse endiste suurt-sugu kosilastega, keda neid kõiki tagasi saatnud ega mõteldavatki veel ust lahti teha. Siis hakkab ka peupoiss ähvardama; kui uksest ei lasta, siis lubab ta läbi akna sisse minna, kui aknast ei saa, siis katuselt sisse ronida. Ähvarduste pääle tehakse uks viimati lahti ja lastakse peupoiss sisse. Kambris hakkab peupoiss pruuti otsima ja toob esiteks ühe nāruselt riides eide välja. Eidel on mõnikord ka hobuserangid ehteks kaelas. Mõnikord on ka ebanoorikuks naisterahva riietes meesterahvas, mõnikord ka keegi teine noor tüdruk. Pulmalised saadavad ebanooriku naeru ja hābiga minema. Peupoiss läheb uuesti pruuti otsima ja toob jälle esimesele sarnase ebanooriku. Alles kolmandal korral saab ta õige nooriku kätte, kelle pulmarahvas rõõmuga vastu võtab. On noorik saabund, siis istutakse lauda ja hakatakse sööma. Lauas istuvad pruut ja peigmees kõrvuti, kuna teised pulmalised mehed ühel ja naised teisel pool lauda istuvad. Mõnel pool söövad mehed ja naised koguni eri lauas.

Pruudile ja peigmehele antakse ühine võileib, mille nad otsast kordamööda hammustades peavad āra sööma. Mõnel pool anti pruudile ja peigmehele jälle ühine kauss suppi, mille nad pidid kiires korras teineteise võidu tühjaks sööma. Kes rohkem lusikatāisi sõi, see kauem elas. Saartel, nāiteks, oli pruudil ja peigmehel ühine kahekahaga lusikas, samuti ka kaksik- ja kolmikkannud, mida nāha võime Eesli Rahva Muuseumis. Sarnastest nõudest süües ja juues lāks muidugi osa sööki ja jooki pulmarahva rõõmuks pruudile-peigmehele kaela.

Pruudi pool kestis pulmapidu 1—3 päeva, nii kuidas pruutvanemate majanduslik seisukord seda lubas. Pruudimajast mindi kõigi pulmalistega peigmehe majja.

Pruudi viimine uude koju oli jälle väga mitmesuguste nalja ja ebausu

kommetega seotud. Nii kaetakse pruudi nāgu linikuga kinni, et ta enam kodu järele igatsema ei hakkaks. Pruuti pidi hoolega sõidutama. Ei tohtind vankrit ümber ega isegi nuka (ratta rummu) vāravaposti taha kinni ajada. Iseāranis ümberminemist loeti noorpaarile raskeks õnnetuseks, mis terveks eluajaks kurja ette kuulutas. Juhtus pruudisõidutamisel siiski mõni āpardus, siis suitsetati teda kohe pāäle pārale jõudmist karukelladega vōi punaheinaga. Look, millega pruuti sõidutati visati üle katuse, mõnel pool murti ta isegi katki. Uues kodus pidi pruut kolm korda möōda pāeva ümber maja kāima, samuti ümber lauda, ümber kaevu, ümber tuleaseme jne. Tulesse ja kaevu viskas ta mõnikord isegi mingisuguse asja tule- ja veeemale ohvriks.

Iseāralik ebanooriku tüüp esineb veel Saaremaal Pōides.

Pōides on pruudi viimine peigmehe koju, nagu mujalgi, ühenduses mitmesuguste rōõvimise kommetega. Pruudi viimist pūuavad pruudivanemad ja sugulased igaviisi takistada, kuid siiski viiakse pruut āra. Pruudi poolt pulmalised ei saa sellega kuidagi leppida ja panevad vasturōõvimisi toime. Tuuakse peigmehe talust āra, mis iganes kätte saadakse, iseāranis aga neid asju, mida just pulmapidamiseks tarvis, nagu sōogi ja joogi nōusid. Samuti pūuavad ka peigmehe poolsed pulmalised pruudi poolt üle lūua, mida kätte saadakse ja ka omi asju tagasi tuua. Kui vargaid kätte saadakse ehk üldse mõni vastaspoole pulmaline juhtub teise piirkonda tulema, nii et teda nāhakse, siis vōetakse ta vangi ega lasta enam minema. Tihti olevat nīsugune vargus ja rōõvimine nii pōhjalik, et vastastele ei jāa enam üht supilusikat ega õllekannugi järele. Ei ole enam nōusid, millest sūua ja millest juua. Tingimata aga peavad pruudipoolsed peigmehe poolt kõige takistuste pāäle

Eesti muistsed pulmad: pidu täies hoos [Schlater / E. R. Muus. kog.

vaatamata vaadi õlut ära varastama, muidu ei peeta neid täismesteks.

Nii kestab vargus järgmise päevani. Viimaks näevad peigmehepoolsed ära, et neile rahu ei anta ja katsuvad siis pettusega pruudipoolseid rahuldada. Selleks riietatakse keegi meesterahvas näruseisse naisterahva riideisse. Pruudilooriks pannakse mingisugune vana kalavõrk, pärjaks puu oksid või koguni õlgi. Samuti riietatakse ka keegi pooljoobnud naisterahvas meesterahva riidetega, kes siis ebanooriku suure osa pulmarahva saatel nooriku tallu viib ja seletab: „Viisime eile teie tütre küll ära, kuid pole tühi suurem asi, me ei tahagi teda, tõime ta tagasi, võtke vastu ja olge nüüd rahul.“

Pruudi vanemad ja sugulased võtavad ebanooriku pilgates vastu. Söögiks tuuakse lauale turba mättaid, puukände, konte, kive jne. Nugadeks ja kahvliteks on lihtsad haralised puuorgid, nagu pildil näha. Keset lauda on suurem puu känd püsti küünla lühtriks. Joo-giks pakutakse ebanooripaarile mingisugust solki. Pulmarahvale teeb ebanooripaari sissekukkumine ütlemata palju lõbu. Pääle ebanooriku protseduuri lepivad pulmalised jälle ära, süüakse veel kord pruudi kodus, tantsitakse ja minnakse peigmehe poole. Vangid lastakse lahti ja varastatud nõud ja riistad antakse tagasi. Iseäranis suure pidustusega sünnib õllevaadi („keha“) peigmehe tallu tagasiviimine. Vaat viiakse, kui kauge maa, siis hobusega, kui ligidane, siis käsitsi, peigmehe poole tagasi ja uhkustakse säääl juures: „Ega me teilt midagi taha, meil on omal õlut ja kraami küll“, kuid siiski ei tohi nad oma loaga vaadist tilkagi õlut lasta, seda loetakse autuks teoks. Vaadi võib avada ainult keegi peigmehe poolt pulmaline. Julgeb aga siiski keegi suures võidurõõmus vaadist õlut lasta, siis tekib tõsine

tüli ja vaadiavaja või ka mingi muu varastatud toidu tarvitaja peab pärastpoole selle mitmekordselt välja maksma.

Saaremaa pulma tagatipuks on õlle kehade (s. o. vaatide) pesemine. Selleks tulevad veel kõik pulmas

Ebanoorik Saaremaal

olnud meesterahvad kokku. Pulmaperemees on juba selle eest hoolitsend, et mitte ainult tühje vaate ei tuleks „pesta“ vaid ka täis vaate, millest veel juua saab. Juuakse veel kord tublisti õlut (viina Saaremaa pulmas üldse ei tarvitata) ja pulmad on lõpnud. Mõnesse vaati valatakse ka vett, ja isegi loksutakse neid, kuid tõsine pesemine jääb ikkagi pererahva hooleks.

Tuleva aasta algul ilmub „Odamehe“ kirjastusel ammuoodatud ja vajaline, paremate asjatundjate kirjutatud ülevaatlik teos meie vennasrahvast:

SOOME

maa, rahvas ja kultuur

Toimetand Akadeemilised Hõimuklubid Tartus ja Helsingis

Sisu:

- Eessõna
prof. V. A. Koskenniemi: Soome loodus
mag. A. Tammekann: Mõned Soome geograafilised andmed
mag. J. Mägiste: Soome keelest
prof. A. R. Cederberg: Soome ajaloo
prof. V. Voionmaa: Soome riigi- ja majanduselust
mag. A. Penttilä: Soome üldistest haridusoludest
mag. T. Aro: Soomlastest spordis ja spordist Soomes
prof. V. Tarkiainen: Soome kirjandusest
mag. R. af Hällström: Soome näitekunstist ja teatrioludest
H. Klemetti: Soome muusikaelust
J. Öhquist: Soome kujutavaist kunstidest
mag. H. Stenberg: Kauge-Karjala

Raamat tuleb suur umbes 200 lehekülge, sisaldab **Soome kaardi**, üle 60 pildi Soome loodusest, kunstteostest jne. Soome valitsuse j. t. abi tõttu loodetakse **seda hiilgeteost müügile saata ainult umb. 200—250 marga eest!**

Ettetellijad saavad 20% hinnaalandust.

„Odamees“, Tartu, Promenaad 7-a, tel. 67, postk. 51.

Soome loodus

Kirjutand V. A. Koskenniemi

„Odamehe“ kirjastusel ilmuvast koguteosest „Soome“

Aastatuhandete jooksul on meri ja jääd vormind Soome maakamarat. Selle ühistöö tulemus on Euroopa järverikkaim maa, lõunas ja läänes süleldatud Läänemerest, põhjas rannatust jäämerest. Maa ja vee võitlus ülivõimu pärast ei ole Soomes veelgi lõpnud. Kui vesi ja jääkord, aastatuhandete eest katsid Soome neememaa suurema osa, siis peab meri

kurgust alates ligi kuueks kuuks, ja Lapi järved muutuvad aasta suuremas osas surnuiks, liikumatuiks jää- ja lumetasandikuks. Isegi Põhja-Soome paljude koskedegi kohisevat jõudu püüab talv panna oma ahelaisse, mida siis kosevesi kevaditi võimakais jääminekuis lööb pihuks vastu kive ja kaljusid.

Kuid veel suurem, kui soojuste ja külmuse vastukoht, on valguse ja pimeduse eland. See, kes pole läbi eland Pohjola suvede vahetpidamatut valgust, see kes pole valvand milgi juulikuu ööl maanurgas, kus päike unustab nädalaiks ja kuiks oma une, see ei tunne loodust kogu selle salapärases nooruses, mis ainult selles fantastilises valgustuses avaneb inimsilmale. On nagu aeg ise oleks neil öil pannud selle kuldnaela oma rattasse, millest Lope de Vega kuskil kõneleb, ja seisatand oma kiire käigu. Ei ole heledust ega varjusid, on ainult salapärane, igal pool ühesugune valgus. Valge ja pimedad igavene dualism tundub olevat viimaks lepitund. Kõik

võitlus on lõpnud, on nagu loodus neil öil oma liikumatus pühas rahu enesesse süvendunult püüaks mõista kõige olemise mõistatuslikku trööstirikast sügavust. Neid suvede valgeid öid, mis täiel määral korvavad kõik talve pimedad, soomlane igatseb kõige enam kui ta läheb võõraile maile. Nii jutustatakse, et Soome väljarändajad Ameerikas veel aastate ja aastakümnete tagant mäletavad kahjumeelselt kõigepäält neid valguse öid, mis uneski esinevad neile nende kodu igatsuses.

Looduse poolt määratud vastukohana selle suvede valgusele on talvete pimedus, mis meie maa põhjaosis kuude kestes peab päikest vangis taevaranna taga, ja mis maa lõunaosiski tunduvasti lühendab talvapäe-

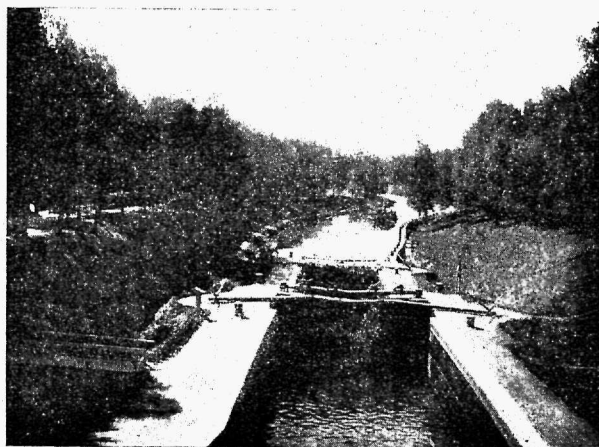
Sisemaine järvmaastik

nüüd omalt poolt loovutama Soomele iga aasta osakese oma alast. Nii vallutab Soome ilma sõdadeta ja rahutegemisteta igal aastal väikese maaribakese.

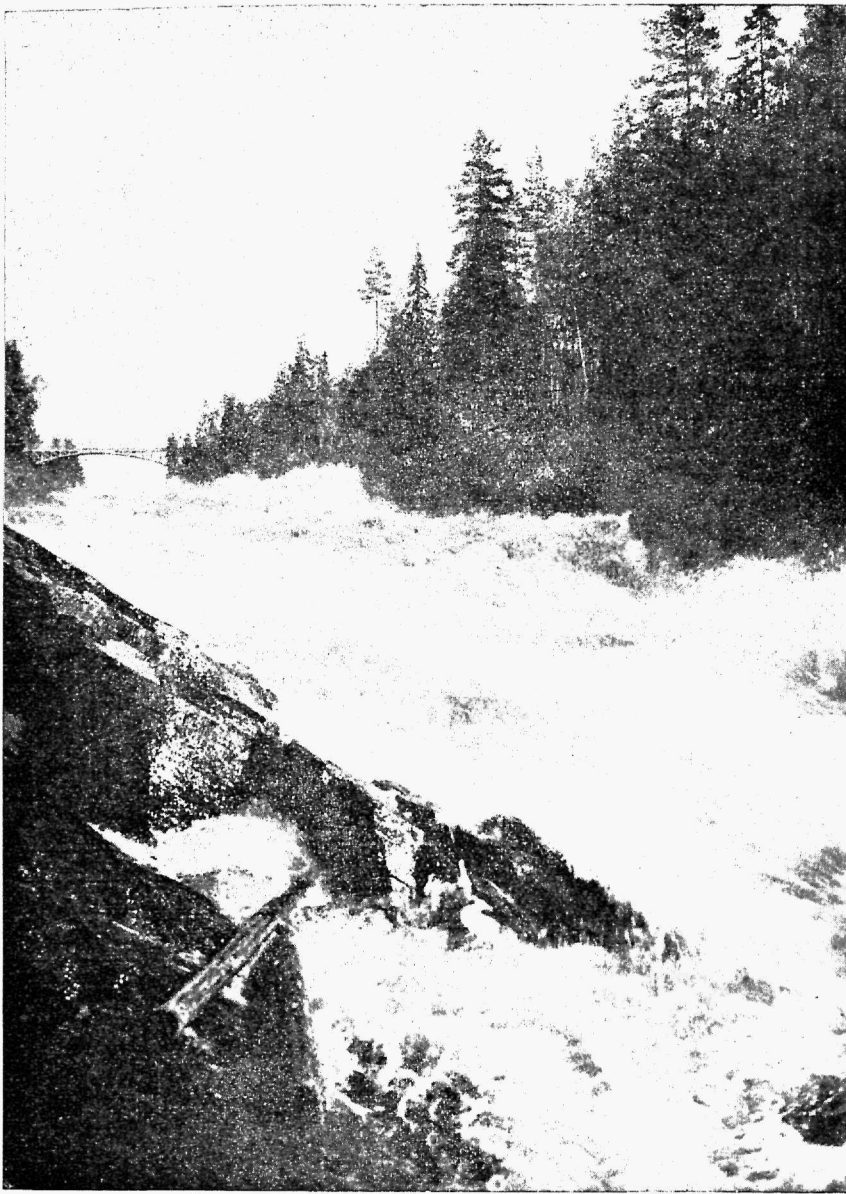
Soome pindala laiuusest kui ka eriti tema ulatavusest põhjast lõunasse, Jäämerest kuni Soome laheni, johtub see, et ta oma piiride vahel sisaldab suuri vastukohti. Lõuna- ja Edela-Soomes ei erine ilmastikulised suhted Kesk-Euroopa omadest, kuna seevastu põhjas, Lapi piiridel, temperatuur võib kuude kaupa kõikuda 30-ne ja 40-ne kraadi külma vahel. Kui Lõuna-Soome merisadamad jäätuvad ainult lühikeseks ajaks ja nii nõrga jääga, et laevasõitu saab võimaldada terve aasta läbi, siis aheldab paks jääkate kogu Põhja lahe Mere-

Vaade Punkaharjult

Saima kanaal

Imatra kosk

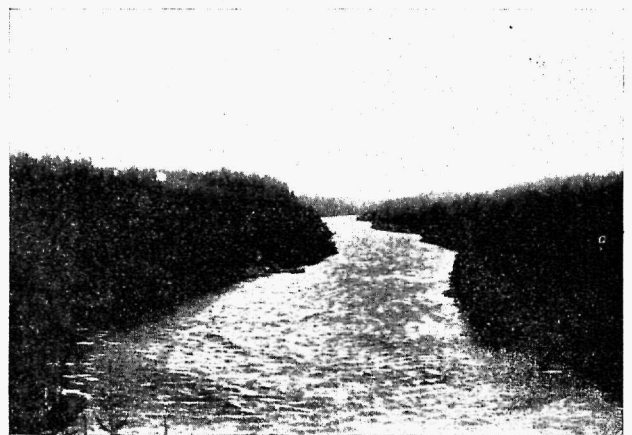
vade pikkust. Aga justkui valgus ega pimeduski poleks Põhjala õige element, nii on loodus põhjapoolseile maile annud keset talveööde pimedat oma isesugu valgusallika, mida lõuna ei tunne: virmalised. Millal ühtlasena vikerkaare meeletuletavana rõngana, millal tulistena hõljuvaina esriideina loivad virmalised põhja taeval, saates aineti kiirgavaid tunglaid üles taevakummi kõrgeima keskuse poole. Laplane, kes oma pulka-reest lumehangede keskelt näeb neid leekivaid hiilgusi, kujutleb, et need on kangelasesiisade vaimud, mis veel üliilmadeski jätkavad oma võitlust. Põhjalale omased on ka kõrged, sätendavad tähttööd ja pakasvaiksed kuulvalged lumiste, tummade metsade kohal, mis tunduksid nagu olevat tardund surma liikumatusse, kui mitte nende läbi siin-säääl ei lookleks maantee, kust üksiku reisija kuljuste kilin kõlab metsade vaikusse, tuues uinund kõrve keskele teate elust ja kultuurist.

Reisija, kes saabub Soome kusagilt Euroopa vanult kultuurmailt, ei või tähelepanemata jätta, kui võrra suur osa Soome pindalast on veel metsaga kaetud. Enamasti on need metsad mändidest, sellest sitkest, hõlpsalt igasse kliimasse kohanevast tänuvikust puu-

tõust, mida võib leida üle kogu Euroopa ja Aasia, kuid mis kusagil ei kasva nii kõrgeks, kauniks ja kõvaks kui põhjamaail. Selle puu omadusisse kuulub, et mida põhja pool ta kasvab, seda tihedamaks ta saab oma toimelt ja seda väärtusliku maks tarvepuuna. Kuivast lendliivast ja isegi kalju pragudest, kust näivad puuduvat kõik jõusaamise võimalused, tõstab ta oma piduliku, punetava samba taeva poole, samuti nagu vesisest õõtsuvast soopinnast. Ta võib kasvada kuni 35 meetri pikkuseks ja tema aastarõngaist loetakse vahest kuni poole aastatuhandene iga. Selle okaspuu kõrval, mis moodustab suure osa Soome rahvusvarandusest, on meil kuusk kõige üldisem. See ikka sirge sümmeetriline puu, mille tihedad oksad moodustavad tumerohelise okaspüramiidi, on oma mõtteisesevajund tõsiduses vahest Soome kõige kaunim puu. Võrratu loodusetundja ja -kujutaja Bernardin de Saint Pierre, kes a. 1763 käis Soomes, ülistab samuti selle puu ilu, seletab koguni omamoodi, miks see lehtpuude kombel oma katet talvel ei kaota: See olevat nimelt selleks, et ta võiks anda metselajale varju hangede keskel. Kuigi Bernardin de Saint-Pierre'i seletus eeldab kuuselt ehk liig suurt ja teadlikku altruismi, siis on ometi tõsi, et soomlased ammust ajast ehitasid oma koja just selle puu juurele, nagu näitab m. s. põline soome vanasõna, kes soovitab kuulda seda kuuske, mille juurele maja on ehitatud.

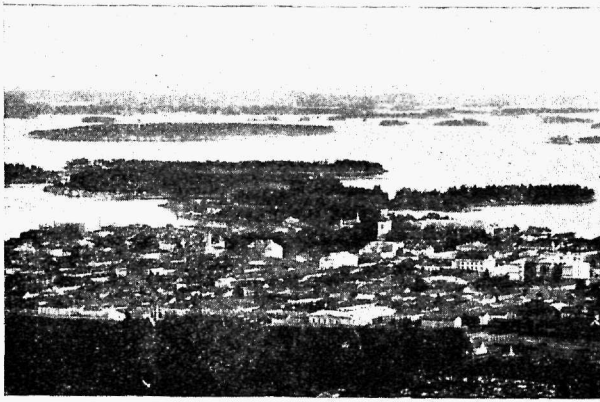
Kui mänd ja kuusk ongi tüübilisimad soome maastikule, siis kasvab meil nende lisaks ka palju muid puuliikisid, kõigepäält lüüriline, unistav kask, ja selle vähenõudlik sugulane, põõsakujuline jässikkask tunneb end hästi lähemal Lapi tundurite igavesele lumele kui ükski muu puu. Toomed, pihlakad ja õunapuud on samuti kaunis harielikud, tamm seevastu püsib ainult maa edela- ja lõunaosis.

Teisiti kui Läänemere rannikud lõunapool, mis suuremalt jaolt on lamedad, laiad ja liivased, tõusevad Soome rannad merest graniit põhjalt, mis järsult purustab iga merelt tuleva laine. Kuid ainult harvus paigus ulatab avameri vahetult mandrini, sest ümber Soome

Pühakoski Oulujöel

Vaade Puijomäelt üle Kuopio linna

Üks Soome ilusaimast väljavaateist. Ümbritsevail järvedel on näha mitukümmend saart

Kurkijõe põllutöökool

randade käib nii läänes kui ka lõunas jätkuv saartevanik, mis mõnes kohas nagu Ahvenamaal ja Mereturkus, moodustab just kui rikkalikumad õie puhmad. Need saared on mere pool suuremalt jaolt väikesed paljad kaljurahud, ranna lähemal aga suuremad, tavalisti metsa kasvatavad. On vaja suurt kohatundmist sel, kes neis saarestiku kivistes ja karistes vetes tahab juhtida suuremat alust. Arvurikkad majakad ja merimärgid üksi ei piisa teeviitajaiks.

Kuid mingi maastik ei paljasta meile oma hinge ja tõelist loomust ainult sellega et me teame nende üksikud tunnused, tema maapõhi, ta taimestik, ta kliimasuhted, ta veestikud, kõik need omadused, mida maateadus ja ta kõrvalteadused tema juures on kindlaks määrand. Iga maastikku on vaja näha, läbi elada, isiklikult üles leida, ei teiste näitamiste põhjal, vaid sisemise meele, elamuse järgi, mis ta meis äratav. Maastikud on, eriti lapsepõlves vahest kõige intensiivsem elamus, mida üldse kogeme. Aga kui maastiku tõeline tajumine eeldab vaatajas teatavat vastuvõtlikku meelelaadi, tundetooni, mis leiab looduses midagi omale sugulast, meeleseisu, mis ühes ja samas vaatajaski võib olla ainult harva mõnel teataval hetkel on olemas, nii on ka maastikul omad ajajärgud ja silmapilgud, „sesoonid“, mil nende hing tundub justkui hõlpsamalt avanevat vaatajale. Soomlane, kes tahaks oma väljamaalast sõbrale näidata oma maa loodust, võiks vaevalt soovida paremat, kui et mõni kõikvägev nõid viiks selle sõbra silmad seotuna suvisel hommikööl kuhugi kaugele seljandikule Soome südames ja laseks tal sääl

ümber vaadata. Kahele poole alaneb pidulik, kõrge okasmets oru poole, mille põhjal läigib järve sinine selg, selle taga, salmega ühendatud, näib teine järv, selle taga kolmas ja nii edasi nii kaugele kui ulatab silm kõrgelt vaatluspaigalt. Igas suunas ainult tumeheliste, mõttessevajund metsa ja sinist, välkuvat, lüürilist vett! Päike on parajasti tõusnud metsa taga ja tema õhkuv kiirte vihm punatab juba seljandikkude kõrgemate puude ladvad. Metsade tiivulised lauljad on ärgand oma lühikesest unest ja rõõmus orav hüpleb puust puule oma õhulist teed, poetades siin-sääl männilt käbi. Värske vaigulõhn jahedas hommikõhus hoo-vab kargust ja alles noort tarvitamata loomisjõudu. Vaataja võiks kujutella keskel seda puutumatu, neitsilist loodust end olevat siirdund aastatuhandeid tagasi, meie maakera noorpõlve, aega, mil inimene ja kultuur veel polnud aland oma võitlust looduse vastu, kui mitte kaugele, mingi oru põhjast ei paistaks väike küla, oma punaseks värvitud eluhoonetega ja hallide aitadega, meele tuletades inimese olemasolu.

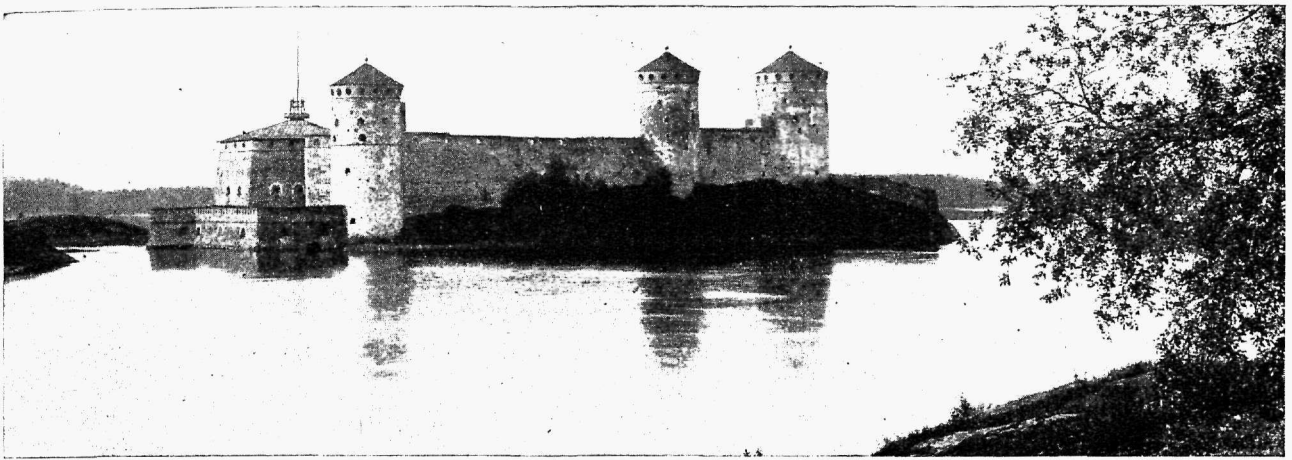
Sarnaseid mägiseljandikke, mis veeajajaina tõusevad kahe veestiku vahel, on Soomes lugematult, nii et sarnastest vaatluspaigust pole puudust, eriti Kesks ja Ida-Soomes. Pigem võiks raskusi teha valik nii mitmete pakvel olevate võimaluste vahel. Kuulsaim on kahtlemata Soome veestikku ulatuv 7 km. pikk Punkaharju, mis suviti meelitab hulgakaupa reisijaid ihalema Savo veerikaste maastikkude vaikist kurvameelist ilu.

Lage põldmaastik Lõuna-Põhjamaal

Vallinkoski Vuoksa jõel

Vana Olavinlinna kants Savonlinnas

See, kes armastab draamalist, kohisevat elu enam kui sisevete unistavat, rahulist idüllit, võib sedagi leida, isegi mitte kaugel sest silma ja närve hellitavast metsa- ja järveaastikust. Tal tarvitseb ainult järgneda Saima veestikke sinna, kus need Vuoksa murravad omale tee läbi Salpanselja Laadogasse. Säält leiab ta Soome ja kogu Euroopa vesirikka kaima kose, Imatra. Seda koske, Soome kuulsaimat matkustamispaika, on vaja omasilmi näha — ja omikõrvu kuulda, — mingi kujutus ei suuda anda õiget käsitust sest loodusjõudude meelivaldavast heitlusest, sest vee ja graniidi võitlusest, mis siin koses kestab ööd ja päeva, võitlusest, mis tundub jäävat igavesti otsustamatuks. Graniit, mille vastu lained tormi jooksevad, seisab kindlalt oma kohal, purustades oma liikumata, tundetu jõuga igasugu päaletormaja. Kuid ikka uusi, uusi veemasse kihutab kosk sellesse võitlusse, justkui oleks ta ohvrest hoolimata otsustand murda kivi võimu. Nagu tuhandene kari valgeid vahvaid ratsusid, harjad tuules lehvides, kargavad lained koses, maa väriseb nende kapjade all ja nende vihane norskamine kuulub kilomeetrite taha. Imatra määratu veejõud kohab edasi taltsutamatu oma pidulikus metsikuhkes toreduses. Ei kulu vist siiski enam palju aega, kui ka tema peab alistama oma jõu tööstuse teenistusse.

Vuoksa veed voolavad Soome ja kogu Euroopa suurimasse sisejärve, Laadogasse. Selles merelaadilises järves on ilus Valamo saarterühm, mille suurimal saarel on vana greekakatoliku klooster. Laadoga põhja-, kirde- ja idarandu piiravad Karjala metsarikkad, kaljurüngastega vahelduvaks tehtud kõrvemaad, mille küladest Kalevala luule pääsjalikult on korjatud ja kus vana soomese laulu jäänused elavad veelgi rahva suus, kõlades ruumikais talutubades ja kõrve karjateil.

See, kes Soomes väsisisevete idüllist, kõrvemaade vagavast rahust ja vahest ehk koskedegi ühetoonilisest pahinast, see võib ilma maa piiridest lahkumata valida oleskelupaigaks kohisevad mereveered, Soome ja Põhja lahe saarestikud, või isegi ookeani lagedad rannad, Petsamos, Jäämere ääres. See peaaegu ühtsoodune saartevöö, mis piki Soome laht ulatab m. s. Helsingist Turku ja säält Ahvenamaale, pakub kõige vahelduvamat ilu, kord lembet ja unistavat, sisevesi meeletuletavat, kord, ulgusaarestikus, karedat ja karmi, soolase mere võimakat kaudidust. Mida kaugemale mere poole, seda metsikuhkemana paljastub mere-möllule Soome kõva graniitpõhi, ja üksikul kaljurahudel, kaugel meres, võitleb Soome kivi samuti oma leppimata võitlust märja elemendi vastu kui Soome koskedeski. Aga kui viimaseis kivi vähehaaval puruneb ja sööbub vee lõpmata vasaralöökide all, niioelda kaotust kannatab selles võit-

luses, siis on seevastu üksikul, mere möllus seisval kaljurahul võimalus pääseda võitjana: ta ongi asjas endas ainult ranniku eelvaht, ranniku, mis temale lakkamata läheneb, sundides mere taganema oma eest.

Vaade Punkaharjult

311

Maastik Lapis

Kesk- ja Ida-Soome maastikest erinevad Lääne-Soome ja iseäranis Põhjamaa lagedad, kus talud ja külad on rühmitund jõgede äärde, põldude ja vainude keskele. Maastiku pisut ühejoonelist, kurvameelist ise-loomu elustavad arvukad jõed, mis peaaegu ühesuunaliselt voolavad Põhja lahte, kandes kord rahulikena süvanduina, kord kohisevate koskedena oma kaugeist allikaist kõrbmaade mageda vee mere soolase poole. Jõeveered moodustuvad tihti järsurannasteks, kõrgeiks metsamaiks, mis peegelduvad oma tumedat ilu möödä-tõttava jõe selges vees. Kõiki koski mööda ei saa

venel alla lasta, kuid suuremas osas leiab harjund koselaskja veemöllangute ja kivide keskelt tee oma venele. Nii on Oulujõgi, mis toob Põhja lahte Oulujärve rikkad veed, venega sõidetav otsast otsani, hoolimata kivistest koskedest, milledest eriti Pühakoski on tuttav, ja mil- ledest viimane, Merikoski, neelib ja pahiseb jõe suus, Oulu linna kohal. Reisija, kes tahab tutvuda sellega, mis Soome looduses on kõige omapärasem ja siiski suurejoonelisem, ei unusta Oulu koski, mille laskmine talle on võimaldatud. Päädpööritava hooga lendab kõrge ja kitsas kosevene möllangute keskele, päält

näha otsekohe hukatusse, kuid võimakal käel juhib vana vilund tüürimees ta vigasaamatuna koskest alla, mööda väila, mis tihti nii kitsas, et vene tundub ussina looklevat tema järskudes käänudes. Vaevalt kusagil saab nii vahetu mulje inimese valitsusest looduse üle, kui tähele pannes vana koselaskja rahulikku kindlat mõla- tarvitamist mörgavas koses. On justkui tarvitaks ta mõla nagu võimukandja oma valitsuskeppi, on nagu lained käiks tema märgu- andmiste järele. Nad ähvardaksid surmaga keda muud tahes — tema läheduses saavad nad või- metuiks ja ohutuiks, tema on neist vägevam.

Kuid on olemas osa Soomest, kus loodus veel suuremalt jaolt on võind puutumatu tagasi tõrjuda kultuuri vallatushimu: see osa on Lappi, kus asutus on

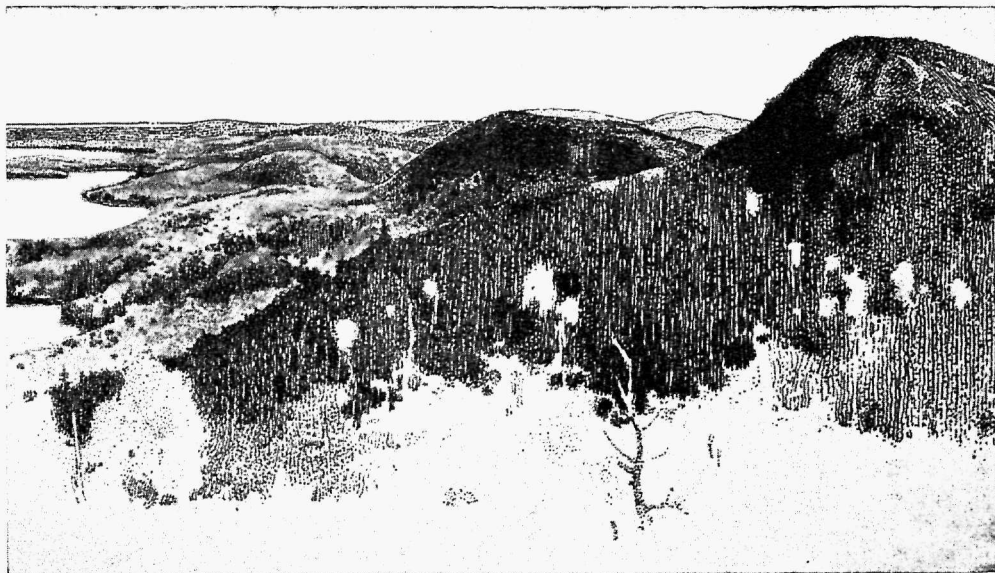

Laadoga rand Sordavalas

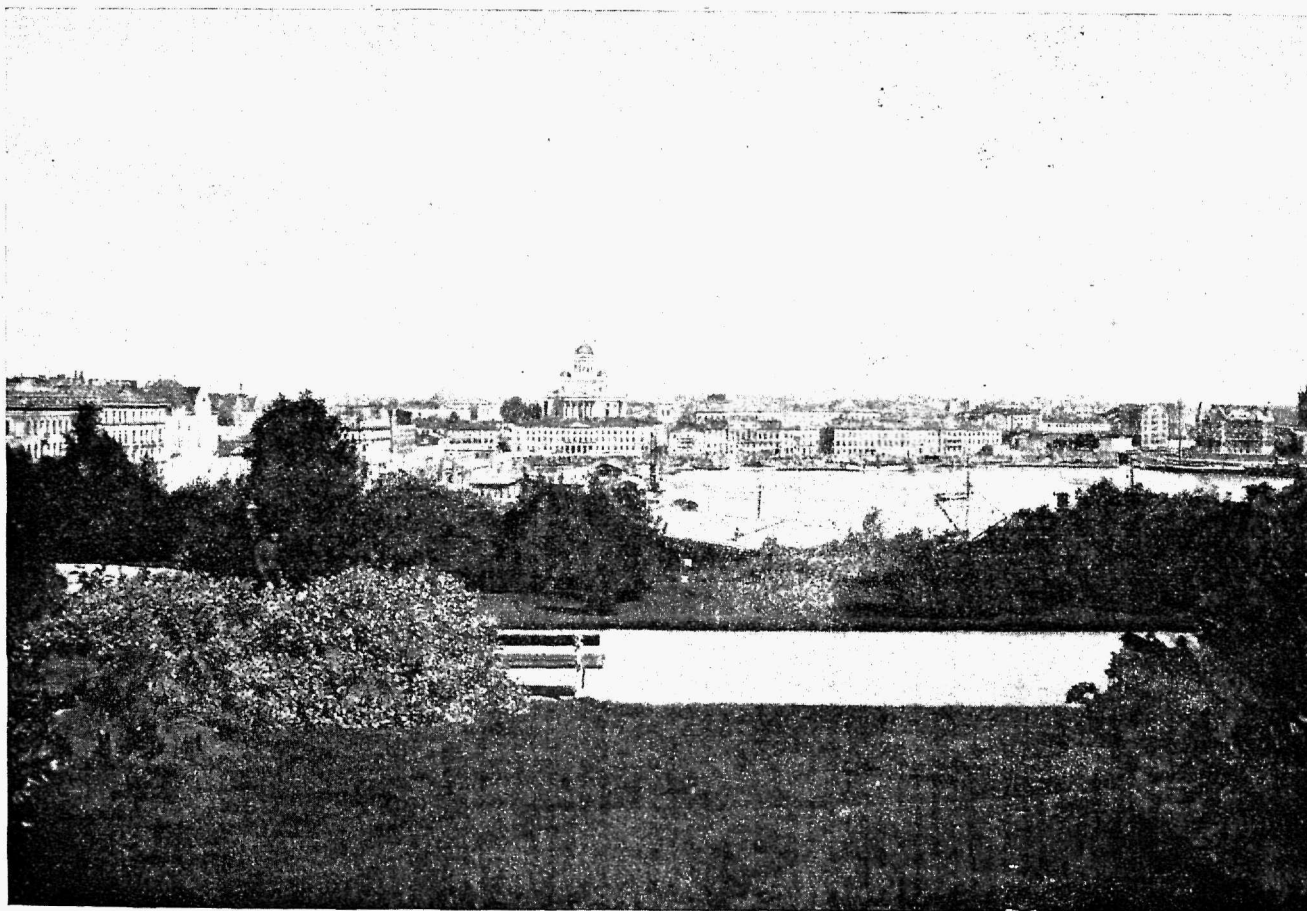
harv ja kehv, kus lumised tundurid valitsevad oma metsikuhkes majesteetluses. Siin on kõige pikemad suvepäevad ja pikemad talveööd, jäätavaile pakaseile järgneb suvi, mil lumed sulavad, jõed paisuvad ja kasvistik saab jätkuvas intensiivsuses oma kiiresti tiheneva haljuse. Mitmed, kes juhuslikult on läind Lappi, on langenud tema suurjoonelise, vaikiva ilu lummusse ja vahetand kultuuripaikade rikka ja vahelduva elu Lapi üksildusega.

Kuid see, kes tunneb Soomest ainult seda, mis loodus on sellele valminud kinkind, see tunneb puudulikult Soomemaad. Visa soomene töö on selle kauni ja kareda maa kamarale loond eluvõimulise kultuuri. Reisijal, kes on näind Soome kõrvemaa ja külmust uhkava soo, tuleb näha ka maa laiad viljelusalad, mis kõnelevad sugupõlvede truust tööst. Ta peab nägema ka soome linnu, kus soome vaim ja läänemaine kultuur on kokku saand. Mälestusrikas Turku oma vana lossiga ja doomkirikuga, Oulu, Poh-

Kolimägestik Kirde-Soomes

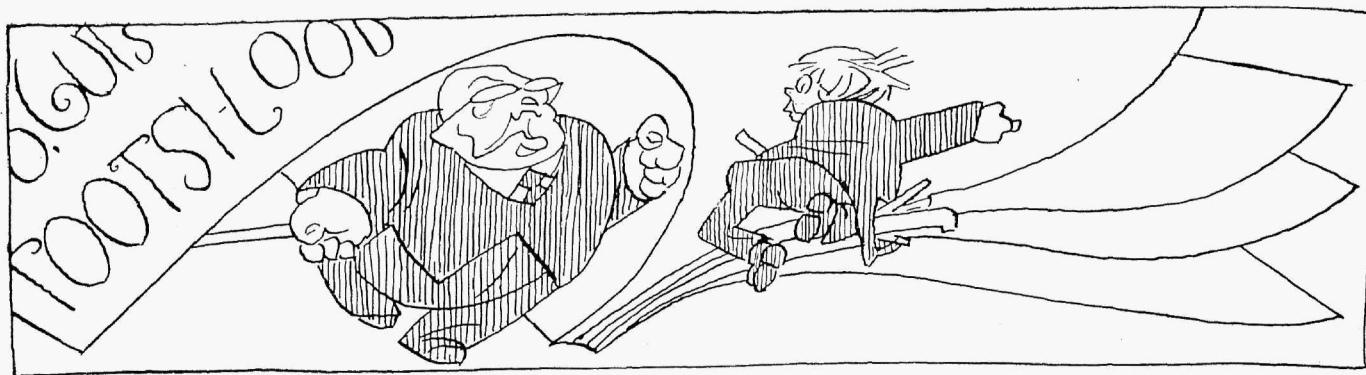
tuse keskus, Savonlinna, Saima veestikkude helm, vana meresõidu linn Rauma, Helsingi, graniidi keskelt kerkiv elujõuline, valge päälinn, muid mainimata, võivad kõik rikastada reisija käsitust Soomemaast. Igas ühes neist [on] muulasele näha ja kogeda, nii nagu

Üldvaade Helsingile Tähetorni-mäelt

jois-Põhjamaa päälinn möllava Merikose rannal, Porvoo, Soome luulekuninga Runebergi idülline kodupaik, vanade looklevate tänavatega, Tampere, Soome töös-

kolkade metsaküladeski, et siin maal põleb intensiivsel leegil kultuuri valvetuli, heites oma helki kaugemale Põhjale hangedele.

Äripäev

Pildikesed Paunverest | „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ järg

Kirjutand O. Luts | Illustreerind O. Krusten

Juulikene on närvilik. Meie pisikesel, tibatillukesel, põlvepikkusel Jaamaülema Abikesel on suurte sakste tõbi: ta on närvilik. Kui külas keegi juhtub sõnakese ütlemata, siis on Juulikene õnnetu, hakkab hingesid püüdma, unistab hingelisest sõbrast, kellega võiks jagada seda hirmsat õnnetust... Jajah, otsib kaitset pisikene... kellegi kindlal rinnal. „Tule siia, pisikene, ma annan sulle musu ja teen pai, ja isand Kiir pole ka enam kuri.“

Juuli rabeleb enese õe käte vahelt lahti, viskab vallatumalt leivakoorikuga, kohendab juukseid, tähendab Kiire poole:

„Jah, ega inimeste suid ei saa kinni suluda. Aga mul oleks siis pool kergem elada, kui meie vahekord Kiire omadega muutuks sõbralikumaks. Mul on alati tundmus, otsekui peetaks meid, eriti mind, häbemataks pääletungijaks, kes ainult selleks siia tuli, et teiste teenistust käest ära võtta. Ma tahtsin teiega ammugi pikemalt kõnelda, härra Kiir, tahtsin teile seletada, et see pole kogunisti nii. Elada on vaja, ja sellepärast peab midagi tegema.“

„Juba hakkab jälle!“ manitseb Maali.

„Las' ta hakkab. Ma tahan härra Kiirele avalikult välja ütelda, mis mul südamel on.“

„Meie perekond,“ sõnab Kiir pühalikult, kusjuures ta oma punase pää viltu pöörab, „on teie vastu ikka sõbralik olnud. Minu papa on Paunveres töötand kõik oma elupäevad, ja niipalju kui mina mäletan, pole temal seni kellegagi ütlemist olnud. Pääle selle on ta jumalakartlik inimene samuti nagu mammagi. Kas te tõesti arvate, et neile kahele vanakesele on ilm korraga kitsaks jäänd? Mis puutub minusse, siis pole ma oma karakteriski kunagi märgand niisugust joont, mis püüaks tungida oma ligemise elusse... päälegi, kus need ligemised mulle pole teind mingit paha. Oma noorematest vendadest ma ei hakka kõnelema: need mõlemad on veel poisikesed ning ei lasta neid meie perekonnas üleüldse kaasa rääkida; selle poolest valitseb meie majas vali kord.“

Siin peatab kõneleja pisut, pilgutab silmi, sügab nina, heidab kummagi õe poole usutleva pilgu ning lõpetab järgmiste sõnadega:

„... Nii et meie perekonda võite täiesti usaldada; iseasi on, kuidas te mõne teise perekonnaga läbi saate. Ah jaa: iseäranis hoiatan ma teid veel ühe isiku eest Paunveres —“

„Jumal! hüüab Jaamaülema Abi, „kas siin siis tõesti nii palju tigeidaid inimesi on? Te ajate päris hirmu pääle isand Kiir.“

„Pole midagi parata. Parem karta kui kahjatseda. Kui te just ei soovi — ma võin ka ütlemata jätta.“

„Ei, mispärast! Ütelge päälegi, siis teame endid vähemalt hoida.“

„Hää küll. Pange tähele: kõige hädaohtlikum keelepeksja ja ka muidu kõige raiskuläinum inimene Paunveres on kellamees Lible.“

„Ohoh! Seesama, ühe silmaga?“

Kiir noogutab pääga. Just seesama jah.“

Siis kostavad eeskojast kellegi haruldaset rasked sammud; kohe seepääle avatakse uks ning tulija astub tõesti pimedasse töötuppa.

„Kes see peaks olema?“ kehitab Klodvig õlanukke, võtab siis pool kaheldes lambi ja valgustab lävelt pimedat ruumi. Nüüd ajab ka Kiir kaela õieli. Esite näeb ta ainult terasläikega kudumismasinat, lõngapuntraid ja mingisuguseid musti kühmusid seinas ääres toolidel; alles siis silmab ta suurt mehekogu ukse lähedal ning tõmbab pää ehmunult tagasi. Georg Aadniel tunneb seda meest, isegi tegemist on tal natuke olnud selle isikuga; nädalat kaks-kolm tagasi laskis ta endale ömmelda ülikonna roostekarvalisest omakoetud riidest. Sellest sordist näib tal olevat suurem tagavara: vana ülikond ja palit on samuti roostekarva. „Ta“ on Paunvere kõrtsimehe noorem (võib olla ka vanem) vend ning tekkis siia nii... küünlapäeva ümber, kustki Tartu lähedalt, kus oli olnud — mine võta kinni, mis asjamees. „Tema“ enese jutu järele olla „ta“ omal ajal kõvasti kaubelnud; seevastu tahtsid aga mõned ümberkaudsed elanikud teda tunda kui tumeda kuulsusega hobuseparisnikku, kes ei puudund üheltki laadalt. Pääle roostekarva riiete ja palitu oli „tal“ veel roostekarva habe, roostekarva juuksed ja roostekarva kulmud. Oma ebamäärase suurusega saapaid loopis „ta“ käes ettepoole ja vibutas neid igal sammul justkui vikateid. Pidi ainult imestama, et need veidrad jalanõud kandjal kunagi otsast ära ei lennand. Pääle selle hooval ülalkirjeldatud isiku riidest ja habemest kibe tubaka ja piibupigi lehk ning Kiir ei unusta kunagi seda hirmsat vandumist ja sajatamist, mis oli pidand kuulma siis, kui roostekarvaline oma uut ülikonda selga passis.

„Te olete ära raisand mu kalli rõiva!“ oli seekord kraaksund kõrvend mees. „Te olete hullemad kui koid. Koid ainult ajavad rõiva ära, teevad vaid väiksed augud rõivasse; teie aga lõigute rõiva katski — üksa-tüka — korutate siis need tükid jälle kuidagi viisi kokku ja arvate, et see on ülikond, mis tegite. Aga mina ütlen: see ülikond ei kõlba sealegi selga — see om kott.“

Kõike neid hirmsaid sõnu mäletab noor meister täpselt. Seegi on tal meeles, kuidas kohutav kunde siis riietepambu kaenlasse haaras ja papale vastu paljast pääd viskas — üheainsa hõberubla. Ainult üks rubla — ülikonna õmblemise eest! „Sööge, kuradi hinged!“ oli ta visates öelnud ja see oligi tookord ta viimane sõna. Seda öeldes läks kohutav isik uksest välja ja lõi eeskojas oma rautatud saapaga nende ilusa kuke „Pluutu“ peaaegu lae alla. Muidu rääkis see eeskujuline eksemplaar vähe, oli üldse n. ö. kaunis massiivne karakter, kelle hinge sisse oli võimata tungida. „Aaberkukk“, oli keegi naljahammas talle nimeks pannud, ning varsti leidus keegi teine, kes sinna juurde lisas: „see kõige noorem“, nii et kõrtsimehe noorema (?) venna täielik tiitel oli: „Aaberkuk, see kõige noorem“. Tema praeguste otsekooste ülesannete hulka käis pääasjalikult — istumine oma venna kojas, kus pidi aitama tühendada kõrtsiliste klaase... hommikust õhtuni... ning vahel, kui juhtus, siis ka ümberpöörduvalt, sest inimene ei tohi olla ühekülgne. Kaht asja — ja seda tõendasid kõik topsnikud ühest suust — kaht asja ei teinud Aaberkukk see kõige noorem kunagi: 1) ei ostnud ise kunagi tilkagi, 2) ei jäänd iialgi purju.

Nüüd seisib seesama isand, kellest oli praegu jutt, õeste töötoas ning Kiir ootis huvitusega, mis edasi sünnib. Klodvigi ilmudes pilgutas võõras valguse poole silmi, trampis jalgadega vastu põrandat, ütles üheainsa sõna „noh?“ ja vibutas oma hädaohtlikud saapad taga-
rauhvissu. Alles siis, kui ta säägiti õu nätku aega jõllitsend, kostis otsekui vankri põrin kivisel teel:

„Jõudu jah siitmaja rahvale!“

„Jõudu tarvis!“ vastab Kiir tasa ja põrnitseb tulija poole.

„Egas ma s' siule es ütle,“ sõnab võõras, „ma ütli siitmaja rahvale.“

„Mis säääl s' oli?“ küsib Maali, lampi lauale säädes.

„Mis te soovite?“

„Ma es soovi midägi, ma tulli kaema, mis te siin tiite.“

Õeksed kohmetavad. Nagu näha, ei tea kumbki, mis niisuguse haruldase külalisega pääle hakata. Isegi Maali, see julge ja leidlik igas seisukorras, lööb silmad maha ja on hoopis nõutu.

„Olge hääd, istuge!“ tähendab viimaks kahe-
vahel olles.

Aaberkukk s. k. n. otsekui vajub toolile ja kohe on tuba täis tubaka, piibupigi ja hapuka õlle haisu — spetsiiflik lehk igas maakõrtsis. Piinlik vaikus õekste koduses toas kestab haruldaselt kaua. Jaamaülema Abi näpitseb laudlina, Maali veeretab alustassi ja Kiir ei mäletagi enam, mis kõneles alles hiljuti siinsamas ruumis.

Siis kõhatab kõrvend mees nii valjusti, et Kiir lausa võpatab, sülgab põrandale, võtab taskust seapiest tubakakoti ja hakkab piipu toppima.

„Soo,“ ütleb seejuures, „millest me siis nüüd räägime.“

„Ei tea,“ vastab Maali. „Eks te hakake pääle, jo teil ikka asja oli, kui kord siia sisse astusite.“

„Jaah — asja. Näh, ma tõie paar kompvekki kaasa.“

Nende sõnadega pannakse mõni kompvekk laua servale ja piilutakse altkulmu, missugust mõju see toodam õekste pääle avaldab.

„Asja,“ jätkab siis. „Kõrtsi man nakass ikkäv, siis tulli kaema, mis te siin tiite. Tahtsi küsstä, kuis omm üte uue antsuhtiga, kas umblede miule kah üte. Tuu narr (tähendab põidlagaga Georg Aadnieli poole) rikksi mul tüki ilust rõivast ärä, tege jusku koti, no ma piä nüüd tõise tellma.“

„Ei,“ vastab Juuli, „täiskasvanutele ma ei õmble, seni olen teinud ainult poisikestele paar ülikonda ja palitut.“

„No, aga kost te tiiate, et ma täiskasvanu ole?“

„Noh,“ tahab Juuli midagi vastata, kuid nähtavasti märkab siis, et polegi olemas parajat vastust. Naeratab vaevalt märgatavalt ja saadab õe poole nõuküsiva pilgu: aidaku, tähendab, temagi toime saada sääratse isandaga.

Kuid „säärane isand“ arvab taband olevat mõnusa nalja, seepärast kordab oma küsimust. „Hää küll,“ arvab viimaks, „ole kes ma no ole, aga antsuhti te mulle tiite. Humme ma too rõiva siia, siis võtate mõõdu.“

„Ei, ärge tooge!“ tõrjub õmbleja vastu. „Mina ei oska teile õmmelda.“

„Hoo-hoo-hoo,“ naerab võõras. „Mille ei oska? Tüü om tüü.“

Nii kestab vaielus „antsuhti“ ümber väga kaua. Kiirele näib, et ta selles toas ei istu mitte tänasest

„Aaberkukk, see kõige noorem“

vaid eilsest õhtust saadik. Hää meelega oleks ta juba ammugi läind kus see ja teine, aga oli teadmata, kuidas selle äramineku pääle oleks vaadand hädohtlik võõras. Kui kergesti oleks selle koletise rautatud saabas temaga samuti võind kohelda kui tookord nende Pluutuga. Selles hirmus nihutab oma tooli ikka nurga poole, pilgutab silmi ja nohiseb. Ühtlasi näeb vaimus seda vana Kiusna kaske, mis oma kuivand oksa maantee poole sirutab, otsekui püüaks teekäijaid.

Pääle viienda piibutäie ometi ajab Aaberkukk see kõige noorem enese ähkides püsti, asutades minekut. Kiir hingab kergemalt, kuid peab kohe jälle raskelt hingama, sest lahuja tähendab põidlaga otse tema poole ja küsib:

„Tuu kringli käise vist iga õdagu siin?“

Kiire paleid muutuvad sama punaseks kui ta päägi, häda ja häbi mässab noore meistri hinges vägeva jõuga. „Kellest te kõnelete?“ küsib Juuli väriseva häälega.

„Tollest samast,“ torkab Aaberkukk oma määrund nimetissõrme Georg Aadnieli nina alla.

„No siis lubage endale ütelda,“ tõuseb Kiir meeleheitliku julgusega püsti, „et esiteks pole ma mitte kringel ja teiseks on see minu asi, kui tihti ma siin käin.“

„Ohoh, ohoh,“ võtab kõrtsimehe noorem vend piibu suust ja silmitseb ütletjat teraselt. „Etse kae! Rõiva rikse ärä, nüüd uhke päälegi.“

„Jah,“ kogub punapää julgust, nähes, et kõrvend mehel otsekohest kallaletungimise plaani pole, „sõimata ma ennast ei luba.“

„Etse kae, etse kae! Noh, olgu no päälegi, küll tee mihe kokku vii.“ Ja õekste poole: „Nii et siss antsuhti umblemisest es tule midägi välla?“

„Es tule,“ vastab Maali, „meie niisugust tüüd ei tii.“

„No kaema ikki vast tohise tulla?“

Seepääle ei vasta keegi. Ja kui keegi ei vasta, siis vastab äramineja lävelt ise: „No kaema ikki võisi tulla.“

Võõras lahkub samasuguste kolksuvate sammudega nagu tuligi. Tükk aega valitseb toas täielik vaikus, siis avab Klodvig õhuakna ja ütleb:

„Saab näha, kas see kole tubakaving siit veel kunagi välja läheb.“ Siis Jaamaülema Abile, naerdes: „Noh, Juulikene, sa oled jälle nii ahastava näoga justkui oleksid näind kodukäijat. Aga see ju polnud kodukäija, see oli kunde.“

„Kohutav kunde,“ raputab õde pääd.

„Imelik küll,“ raputab noor meister pääd, „mis tarvis tuli ta õieti? Ma ei usu, et ta ülikonda tahtis tellida. Aga mispärast ta minu ja kogu meie perekonna pääle vihane on, seda tean ma küll: meie perekonnas pole ühtki joodikut; meilt ei saa kõrtsimees ainsatki krossi — sellepärast.“

Aetakse veel ühest teisest juttu, juuakse natuke teed ja siis läheb Kiir minema... kaunis segaste tundmustega. Esiteks see ootamata külaskäik pagari majja... Oleks talle eile keegi öelnud, et täna sünnib niisugune lugu, siis oleks ta selle inimese välja naernud, maha sajatand, maha nohisend ja maha kohisend, aga näe, nüüd ongi ta sääl juba käind ja... kuidagi ei või öelda, et Jaamaülema Abi ja Klodvig tõepoolest oleksid nii vastikud inimesed nagu ta tänini arvas. (Nii lepitab isiklik tutvus mõnegi vihamehe, kes teine-teist enne pildusid sõnadega ja torkisid kirjutussulgedega). Teiseks see kõrtsimehe noorem veli, kes sinna parajasti

jaole juhtus... Oli vaid küsimus, kas tuli ta sinna täna esimest korda või oli juba ennemaltki käind?

„Kus sa siis täna nii kaua olid, Jorh?“ küsib papa poja koju jõudes.

„Oh, viitsin Paunveres natuke aega,“ vastab Georg üksluiselt.

„Kus siis nimelt?“

„Noh, sääl... Sain ühe vana koolivennaga kokku, ajasime juttu.“

„Kes see s'oli?“

„Oh, see säält alt... säält...“

„Kust alt?“

„Noh, säält... Ah, sa ei tunne, papa.“

Aga noorem vend Benno vahib vaiba serva alt nagu nugis ja sügab säärt. Ta tunneb oma vanemat venda nagu oma viit sõrme, saab kohe aru: Jorhiga on jälle midagi iseäralikku juhtund, Jorh luiskab.

III.

Nüüd laskem Kiire omad rahulikult puhkama heita ja ärgem eksitagem nende unerahu, sest pärast päevatööd on iga surelik õigustatud maitsuma une õnnistust. Onneks elavad nad ka parajasti maal, ühekordses hoones, kus on vaikus maja sees ja maja ees. Ei pidutse ega pea õiset pillerkaari teisel korral mõni mätta otsa ronind konn, mõni äkkirikas, vaskpääga Pudrutiit ega maadle ka mõni kaupmees Speil nende päade kohal oma verejanulise ämmaga nagu pantriga. Sääl all ei müra keegi ega tee mitmesugust öötööd, lõhkudes puid, pildudes uksi, ähvardades muuta rusuhunnikuks kogu selle maja ja veel pooletosina ümber naabrimaju. Ka sääl kõrval ei vingi kadakasaksastvanatüdruk klaveri saatel nagu seitsmesabaga nõid ja ülemere vanatondi vanaema. Kõik niisugused asjad

„Tuu kringli käise vist iga õdagu siin?“

Oskar Lutsu „Kevade“, „Suve“ ja „Tootsi pulma“ järg „Äripäev“ algas „Odamehes“ nr. 8 (12). — „Pidu“ — jutustus Tootsi lugude seeriast — ilmus „Odamehes“ nr. 7 (11).

on linnades, ilusates kahe- ja kolmekordsetes majades, mille aknaid mõnigi maaelanik silmitseb kadedusega. Kui nad, Kiire omad ja kõik muu maarahvas, kes elab ühekordsetes majades, ainult mõistaksid hinnata oma majarahu.

Aga mis n'd on — see on, igatahes oleks meiltki ülbe tegu, neile seda öösel meelde tuletama minna, kui õnnelikud nad õieti on. Sellepärast rahu! Ja kui nende ridade kirjutaja selles päättükis veel kord peaks puudutama Kiireid, niihästi noori kui vanu, siis ärgu ta enne oma surmatundi eales sattugu elama ühekordsesse majja. Pääle surma võib ta sinna saada — see pole enam meie asi.

Selleasemel, et öisel ajal kiusata ausaid inimesi, parem läheme korraks vaatama teisi Paunvere sõpru ja kuulama, mis nemad kõnelevad. Aga enne pangu lugeja endale kätte paksud käpik-kindad, jalga — pikad viltsaapad ja vööle — vöö. Siis katsugu sinna vöö alla kuidagi suruda mehine kasukas, kasuka alla oma-koetud riidest pintsak, ja pintsaku alla minu pärast kas või mõni kampson. Kui see kõik valmis on, siis võtku kätte tubli kepp (mõnes kohas külavahel on kurjad koerad nagu vanatüdrukutest korterinaabrid linnades) ja oodaku mind säääl... noh, ütleme Paunvere koolimaja juures — ma tulen varsti. Siis sammume nii umbes paar versta talist teed ja lähme külla Tootside abielupaarile Ülesoo tallu.

On ammugi tähele pandud ja kuski koguni üles kirjutatud, et ükski abielu ei lõpe pulmaga, vaid just algab. Ja nii mõnigi mees ja naine, kes arvas sattunud olevat sooja pessa, tegi pärast pulmatralli näo, nagu pesust kukkund linnupoeg. See on siis, kui jõuab kätte n. n. äripäev.

Nii oli ka Joosep Tootsi, Ülesoo noore pere-mehe pulm väga lõbus ja kena, ka pulma likvideerimise päevil polnud viga, aga näe, mõni päev hiljem kujunes elu Tootside talus ebaloomulikuks. Tuli ilmsiks niisugune nähtus, mida Joosep ammugi oleks pidanud ette aimama: nimelt polnud Ülesool kohta, kuhu naist elama panna.

Tagakambris hoigas ja ägas haige taat, eestkamber muidugi oli ainult pere jaoks. Ka Teele ise ei osand oma uues elukohas midagi päälle hakata; paar korda püüdis vanale perenaisele abiks olla, aga siis tekkis tas tundmus, otsekui oleks end segand vööraste asjade sekka. Säälsamas hakkas vana perenaine teda keelma ja töö juurest tõrjuma, et mis n'd tema oma kätest hakkab mustaks tegema, et küll saadakse toime ilma tematagi j. n. e. Siis läks Teele Rajalt toodud klaveri juurde ja püüdis natuke mängida, aga kohe hakkas vana peremees voodis kõhima ja ütles paluvalt:

„Jäta järele, kulla laps, see käib päris üdist läbi.“

Seda kõike näeb ja kuuleb Toots ise ja — ahastab. On üks neist harukordadest, kus ta oma humoori sootumaks kaotab ja täiesti andub rasketele mõtetele. Mis teha? — Mitte midagi pole võimalik teha kesk talvel, külmal ajal. Ülesoo taluhoone on ja jääb väikseks ja viletsaks just seni, kuni ta ehitatakse ümber või tehakse hoopis uus. Niisugusesse hoonesse mahtus küll vanem põlv, aga noorem oli sääält välja kasvand.

Ja kohe tekib küsimus: millega võis õieti ehitada? Praegu on ilus lumitee, võiks vedada palke uue maja jaoks, aga igal kui palgil on see halb omadus: ta mak-sab raha. Ning seda viimast on Ülesoo talus peaaegu sama palju kui mitte sugugi. Minna Rajale, kus elab Joosepi rikas äi? — Ei, selleks ei tõuse jalg. Niikaua kui säääl rahast ise juttu ei tehta, tahab ka tema vaikida. Nii vaikibki noor pere- ja abielumees ning ropsib linu hommikust õhtuni, kusjuures ta käed muutuvad kare-daks nagu kraasid.

Ühel päeval läheb Teele Rajale otsekui külla, kuid ei tulegi enam koju. Siis paneb Toots hobuse ette ja sõidab naisele järele.

„Mispärast õieti peaksin ma tagasi tulema?“ küsib Teele süütumalt. „Mis ma säääl teen? Muidugi tulen sind vahel vaatama, aga siin on mul oma tuba.“

„Hm...“ teeb Toots. „See on õigus küll, aga on siiski veider, kui me lahus elame.“

„Nojaa, aga kui me koos elada ei saa? Säääl ju pole ruumi.“

Nende sõnade järele tunneb Toots, kuidas ta ihu täitub tasase, kuid tiheda värnaga. Nii ruttu pidi see juba sündima! Ja see külmus, millega Teele seda ütles!

„Aga,“ vaatab viimaks oma noorele naisele silmi, „mis pean ma siis nüüd tegema? Nägid ju ise, mis-sugune on meie maja. Ma ei saland su eest midagi.“

„Oh ei, Joosep, ma ju ei süüdistagi sind. Ja üldse ei maksa seda asja nii traagiliselt võtta. Elame lahus — elame lahus! mis on siis selles nii võõrastavat? Kord tuled sina minule külla, kord mina sinule — nii elame nagu Koit ja Amarik. Eks ole tore.“

(Järgneb)

Jõulupühadeks

soovitab:

elegant kirjapaberit

kastides,

toredat postpaberit

pakkides,

lastepostpaberit

kastides,

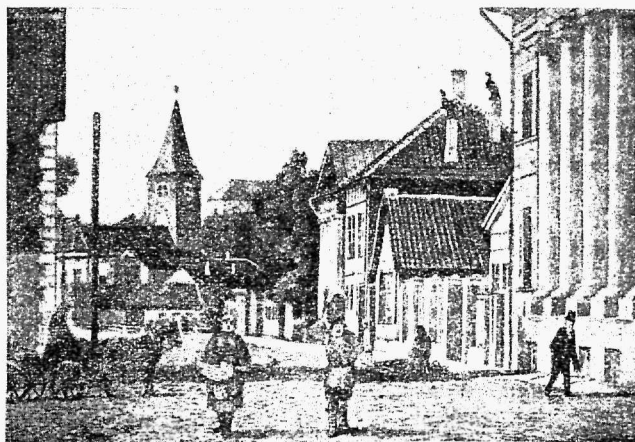
peenikest kirjalakki, petsatit, paberinuge, kirju-tustlaua nõusid mustast klaasist, kristallist, brongisist, marmorist ja puust.

Carl Unger

Tartus, Jaani tän. 8. Telefon 5-57

Tartu 40 aastat tagasi

Neljas ning viimane seeria

Toome siin viimase seeria Mühleni joonistuste kogust, mis käsitleb tema aegist Tartut.

Siin ülemise rea pahe- mal pildil näeme Toom- mäel jalutajaid limonaadi- paviljoni juures, — üliõpi- lased vaatlevad ja arvus- tavad jalutajaid daame.

Teine pilt samal real juhib meid loomaarsti tea- duskonna (endise insti- tuudi) esisele platsile, mis tänini on vähe muutund. Kunstnik lubab siin enesele aga suure vabaduse tõelikkusega võrreldes, kus ta toob Jaanikiriku ja toomvaremed nähta- vale ja asetab koguni ligi- dale, et pildile mõjuvat tagaplaani anda. Üle platsi on minemas kalakaupleja- naine ja „ssaharni moro- shino“ müüja. Instituudi

päahoone ees sammub kiirel kõnnakul mees, kes kindlasti on mõni professor, vist — originaaljoonistuse järele otsustades — kuulus keemik Karl Schmidt.

Pahempoolne pilt keskmisest reast annab tõelise kujutuse saksa käsitööliseseltsi keeglimängu ruumist. Pääle keeglimängijate äramineku on keeglipoisid asund nende asemele, et ise „saksa mängida“.

Viimased kaks pilti viivad meid linnast välja. Esimesel keskmises reas paremal, on aastal 1876 ehitatud raudteejaam. Pildil näeme jaamaehituse tagakülge, mis on senini muutumatult püsind, kuid pildi ebaõnnestand perspektiiv mõjub vähe võõrastavalt. — Viimane pilt pakub vaadet vanasti väga käidavast trahterist „Zum weissen Ross“ või „Novum“, Riia postitee ääres. Pahemal pool majast, puude taga teispool platsi asus esimene saksa suviteater, kus Nielitz'i näiteseltskond aastal 1857-1879 etendus andis.

Kivi Rottna järves

Selma Lagerlöfi jutt

Sügisel 1914 kerkis Rottna järves — Rootsis, Vermlandi maakonnas — veepinnale kivi, millesse oli raiutud: „ISSAND, HALASTA MEID! 1640“. Vermlandis valitseb praegugi ebausk, et selle kivi nähtavale tulek käib käsikäes suurte ohtude ja viletsustega, mis ennustab Rootsile halba. See ilmutis andiski kuulsale Rootsi naiskirjanikule, kes hiljuti oma 60 aastast sünnipäeva pühitses, käesoleva jutustuse aine.

Seitsmeteistkümnendal aastasajal elas üks vaene ja kehv kirikuõpetaja, milliseid seeaeg leidis palju. Kord jutlustas ta Vermlandis Bru kiriku kantsliit. Rahvast oli kirikus palju, kes pühalikus vaikuses kuulas ta jutlust. Kevadpäike vaatas sõbralikult trellitatud aknakestesse, tahtes justkui peletada kütmata palvekojast talvist jahedust. Kirikuteender seisis keset kirikut pinkiderea vahel teraselt luurates palvetajaid, valmis kohe ergutama tukkujat jutlusekuulajat. Kõik läks harilikku rada ja pastor tundis südamest rõõmu külvata hääd seemet haritud põllule.

Pastor oli pikkakasvuline, jõmmaka kehaehitusega, müriseva häälega — kogu ta välimus ja ülalpidamine hoovas mehisust. Ta oli seevõrd mustajuukseline ja näolt tõmmu, et võis igale, kes teda ei tunnud, hirmu päale ajada. Juuksed ripnesid tal salkudena õladele, nagu toleaaegsetel talupoegadelgi, ja katsid otsaesise. Ta tihedad ja paksud, justkui nõõr, kulmukarvad peaaegu kohtusid ninaseljal, pilk oli tõsine ja vali. Põski polnud peaaegu nähagi, sest lai must habe kattis kogu alumise näo poole ligi silmadeni.

Kui pastor jõudis oma jutlustamises umbes pooleni, kuulis ta kirikumäelt müratsemist, elavat jutuajamist ja hobukapjade plaginat. „Keegi on vist jumalateenistusele hiljaks jäänd“ — mõtles ta, „hää oleks kui neil mõistust jatkuks jutluse lõpuni väljas oodata. Praegu sissetulles nad ainult tülitaksid teisi, aga neile endile poleks mingit tulu, sest niikuinii jäid poolest jutlusest ilma.“

Asjalugu kujunes vastupidiseks pastori soovile. Kuuldus kuidas hiljaksjääjad tulid suure käraga kiriku eeskotta ja raskelt kivipõrandal astudes suundusid kõvasti kõneldes sisseuksele. Kõigest sellest paistis tahe meelega lärmitseda.

Jutlust jätkates nägi pastor paljuid koguduseliikmeid uudishimuga ukse poole vaatavat. Ta ihaldav soov oli, et hiljaks jääjad istuksid kuhugi tagumistele pinkidele ega poetaks endid otse kantsli alla.

Seegi soov ei läind täide. Krigisedes avanesid kirikuksed ja salk inimesi tormas sumades sisse. Neid oli umbes kakskümmend.

Palvetajate ridades tekkind rahutuse järele otsustades võis rahurikkujaid pidada jooibnud sõduriteks, aga tõeliselt oli see salkkond harilikke külaelanikke noore nägusa taluneuga eesotsas. See noor valgejuukseline neid sammus kõige ees. Seljas oli tal nahkse kanditusega kodukoetud riidega päälisstatud poolkasukas, millel paistis seevõrd rohkesti hõbeehteid, mis vähemalt kaks-teist-kolmteist naela kaalusid. Teised, kelle seas oli noori ja vanu, mehi ja naisi, kandsid musti riideid. Pastor pidas neid suurtaluniku teenijaiks, kes oma pereemandat kirikusse saatmas.

Pastoril oli raske edasi jutlustada, sest kogu kuulajakonna tähelepanu kiindus nüüd juurdetulistatasse ja unustas täiesti jutlusekuulamise. See polnud ka sugugi ime, sest hiljaksjääjate ülalpidamine ei olnud kaugelki vastav pühakojas viibimiseks. Kirikusse sisse tulles hoidusid nad küll jutuajamisest ja naermisest, aga kantslist mõõda minnes jäi sale külaineid seisatama ja vahtis

üksisilmi pastorit, justku poleks ta ennemalt kunagi näind oma elus ainumatki jumalasalust. Ta juhtis pastori päale oma kaaslastegi tähelepanu, kes samuti seisma jäid ja sarnase imestusega kantslisolijat vahtima hakkasid, nagu mõnd laadapalaganis näidatavat imelooma.

Pastor teadis väga hästi enese madalust seisuselt. Ta polnud ei praost ega kirikueestseisja, vaid ainult aineliselt kehv vikaar, keda paigutati ühest kihelkonnast teise. Ta oli juba harjund igasuguste pilgete ja mõnitustega, aga sarnane rikka talu teenijate ülalpidamine kirikus läks juba liiale. Siin, pühakojas, kus ta jumalasona kuulutas, ei tohtind keegi talle oma ülemeelsust avaldada. Ta tõstis oma mõjuva rusika, pörutas sellega kantsli veerele, mis üle kiriku kõmas.

Pastor ei tahtnud ainult sellega veel leppida, vaid kavatses pühaliku vaikuse rikkujaid veidi noomidagi. Sellest ei tulnud aga midagi välja. Ta vaatas veel kord taluneiu väljakutsuvale näole ja karmid sõnad kustusid äkki. Kummardades oma jutluse kirjutisele luges selle lõpuni, allolijatele kordagi pilku heitmatalt.

Jutluse lõppedes käärkambri minnes ei olnud sääil enam kedagi. Ta laskus kitsale pingikesele, nõjas pää käele ja vahtis üksisilmi enese ette. Näol mängles segane ilme.

Kogu õnnetus seisis selles, et ta hiljuti kurtis kirikueestseisjale enese raskest ainelisest seisukorrast. Ta ei saand ju peaaegu sugugi palka, sest pääõpetajal, kelle juures ta abiks oli, jatkus vaevalt enesege elatamiseks. Raske on sellelt nõuda, kel midagi pole.

Ja pastor polnud üksiklane. Päale naise surma jäi veel kolm last talle toita ja katta, kelledest noorem kahe, vanem viieaastane. Tal olid seevõrd rasked elutingimused, et oli sunnitud konsistoriumile kirjutama ja paluma end üleviia teisele kohale. Ta elas viletsas ühetoalises ütikeses ega polnud võimalust teenijatki pidada, ja pooleldi nälgis seltsis lastega. Ühelgi ta kogudusest polnud nii viletsat elujärge. Ta pidi maksku, mis maksab, siit pääsma.

Kirikueestseisja polnud pastori kohajätmisega peri ja pidas seda ainelise põhjuse pärast täitsa tarbetumaks, sest kehvusest väljapääs — pastori imestuseks — on olemas, kui see oleks nõus veel kord naist võtma.

Ta ütles teadvat endi kihelkonnas rikka neiu, kes seni kõik kosilased tagasi saatnud. Ta elavat omas talus, ise juhtivat majapidamist. Aga kes teab, kuidas neiu pastorigi kosjamõtteid hindab.

Neiu ei olevat küll enam nooruke, aga siiski veel nägus. Seni pole pastor teda kordagi näind, sest ta elas kirikust kaugel. Kirikus käis ta ainult kaks korda aastas ja selle pastori ajal pole ta veel kordagi olnud.

Kirikueestseisja lasi kõik sarnases valguses paista, et pastor ei olnud peri ainult kosjasobitamisega, vaid palus koguni muretseda kindlaid teateid, kas Gudrun Ivarsdotter on nõus talle tulema naiseks.

Pastori ettekujutusse tekkis vana, inetu ja, võib olla, isegi õel vanapiiga. Ta soovis ainult jaatavat vastust, et siis ei tarvitseks tal enam raske südamega

„Sõida kas või maailma lõppu!“

kuulata kaebeid oma väikestelt lastelt tühja kõhu üle, kes talt süüa paluvad.

Täna aga, mil trobikond lärmitsejaid kirikusse tormas, keda ta tahtis valjult noomima hakata, taipas ta äkki, et see oligi sama taluneid, keda ta kavatses kosida, ja kes tuli nüüd kirikusse justku vastuse andmiseks.

Rikas taluneid oma ülalpidamisega kirikus tahtis selgesti mõista anda, et vaene pastor pole teda väärt, millega see ise ka peri oli. Miks ta uskus kirikueestseisja juttu! Oleks ta teadnud, et tüdruk on noor ja ilus, ta poleks kogunisti luband enesele seda autunde haavamist.

Pastor istus kaua käärkambris, sest ta tahtis oodata Gudrun Ivarsdotteri ja ta kaaslaste äraminekut kirikuõuest. Neilul ei olnud aga ärasõiduga ruttu. Kui pastor käärkambril ukse avas, viibis ta veel kirikuõues, tahtis parajasti sadulasse istuda ja seisis kivi pääl, mis seks otstarbeks kirikuvärava juurde oli asetatud, et kirikulistele hõlbustada hobustele selga istumist. Neid tegi mitu asjatumat katset kõrgele sadulasse asuda, aga hobust hoidja sulane ei suutnud kuidagi looma sundida paigal püsima.

Kiirel sammul läks pastor Gudruni juurde, haaras tema oma tugevate käte vahele, tõstis kõrgele ja täisi jõu patsatas ta sadulasse.

„Sõida kas või maailma lõppu,“ ütles pastor, „ja et sa iialgi enam mu silmi ei puutu!“

See tüdruk oli küll üks niisugustest, kes kunagi vastusega võlgu ei jäänd, aga siin ei leidnud ta sõnu vastamiseks ja sõitis vaikides minema.

* * *

Päälle mainitud kevadise pühapäeva algasid rasked ajad nii kehvale vikaarile, kui kogu kihelkonnale. Sarnast viletsust pole veel keegi läbi eland.

Varakevad oli haruldaselt ilus. Juba aprillis oli suvine soojus. Lumi ja jää oli täitsa suland, rohi hal-

jendas ja põllumehed tõttasid külviga. Aprillis oli küll vähe vihma, aga kõik lootus pandi mai pääle. Põuda ei osatud karta, sest sadusid oli harilikult ikka rohkem kui vaja.

Saabus mai, aga tavalist vihma polnud, puhus vaid vali tuul harvade vihmavalingutega. Rahvas lootis nelipühiks kindlasti sadude hooaega, aga neilgi pühil jäi taevas selgeks. Ristipäeva hommikul oli koguni hall maas. Kuigi külm paiguti kahju tegi, siiski poleks häda veel suur olnud, oleks aga vihma tulnud.

Harilikud vihmasajud olid nelipühil ja jaanipäeval. Sel jaanilaupäeva õhtul hakkas tõesti pilverünkaid taevakaarele koonduma. Äikesehoog käis üle, aga kosutava vihma asemel sadas ainult mõni rahetera — ja see oli kõik.

Taevas pääle selle jälle selgenes ja paari kuu kestes polnud pilveribagi näha. Muld läks tuliseks, õhk muutus painavalt lämbeks.

Rohi kõrbes, muutus pruuniks ja kõdunes. Vili, vaevalt mullast tärgates, läks päisse. Kõik valmises enneaegu. Viljakoristamine põldudel oli hõlbus. Aga rehealused ja heinaküünid jäid pooleldi tühjaks.

Metsades möllasid kogu suve tulikahjud. Oli vaja ainult põllul kütist teha, laienes see kuni metsani ja pääsiski lahti. Hää, et rahval peaaegu mingit tööd põldudel polnud, sest kõik talupojad pidid alatiselt ametis olema metsade kustutamiseks.

Augusti lõpul algasid pikad pimedad ööd. Päike enam nii ei kõrvetand ja oli loota, et ometigi lõpuks ehk pilvitama hakkab.

Nii oligi. Taevavõlvile kogus seevõrd tihe mustav pilvitus, et vihmgi ei suutnud säält välja pääseda.

Ojad ja jõed hakkasid kuivama. Vähemad vesiveskid lakkasid töötamast ja senised veskilised pidid uuesti käsikividele asumata. Metsaall kuivas rohi. Kariloomad tulid söödamaalt koju pererahvalt justkui abi paluma.

„Perekondade viisi läksid nad kepi ja kotiga naaberküladesse tükikest leiba kerjama.“

Keegi ei kõhelenud enam näljaaasta tulekus. Rahvas, noortest vanadeni, hulkus metsipidi korjates sam-malt ja lehti kariloomadele toiduks. Leivajahusse väja-dus segada metsamarju, või peeneks lõigatud õlgi, või koguni kuiva murendatud puukoort.

Oktoobris loodeti kindlasti vihma. Arusaadav, et see hiline vihm poleks enam päästnud ei vilja ega rohtu, aga inimestel ja loomadel oleks siis ometi vettki olnud ja vesiveskitel jälle võimalus jahvatama hakata. Aga oktoobriks olid ilmad helged, ühtki pilverünka ei leidund taevaall ja valitses suvine soojus. Saabus aasta-laada aeg. Harilikult sadas sel ajal vihma, nagu see ala-line nähtus, mil kuivi ilmu soovitakse. Kogu laada kestes ei sadand vihmapiiskagi, vaid puhus aina kõle põhjatuul, mis enesega külma kaasa tõi.

Metsloomad hiilisid majadele, otsides toitu ja vett. Inimestelgi läks koduolemine väljakannatamatuks ja rändasid ringi nagu mustlased. Perekondade viisi läksid nad kepi ja kotiga naaberküladesse tükikest leiba kerjama.

Novembris viimaks hakkas külmand maa pääle lund sadama ja sedagi nii vähe, et reeteed ei olnud. Ta kattis kivikuiva maa ainult õhukese korraga.

Detsembris, mil see õnnetu aasta lõpule jõudis ja viletsus äärmuseni läks, tuli pastorile hirmus kiusatus.

Jõululaupäeval kutsuti ta ühe vaese kaluri lese juurde. Mitu penikoormat pidi ta jala minema, enne kui jõudis väikesse onnini kitsa järve ääres. Kogu selles paigas ei paistnud ühtki elumaja, ei põldusid ega karjalautu — igal pool silmaringi ulatusel mustendas ainult mets. Igand onn seisis üksikuna kolmest kandist metsaga piiratud õudse järve kaldal.

Onnis leidis pastor surija naise ja kuus last, kes varsti pidid täitsa vaesikslopsiks jääma. Nende isa suri juba suvel ja nüüd oli emagi jalg hauakaldal.

Vanem lastest oli kümneaastane, noorem — kõigest kolme. Ükski neist ei suutnud veel majatalituses abiks olla, veel vähem võõras majas enesele leiba teenida. Kõik nad vajasisid abi ja keegi pidi neile riideid ja süüa andma, nende järele vaatama, muidu nad sureksid nälga.

Kui pastor jumalaarmu andis, kogusid lapsed surija ema ümber, kes vaikides juhtis oma tuhmuva pilgu lastelt pastorile ja pastorilt lastele. Sekundikski ei sul-gund ta silmi, ainult vaatas ja vaatas... Sõnakestki ei lausund ta, — on palveid, seevõrd suuri palveid, mil-leks sõnugi ei leidu.

Pastor päris surijalt ta naabrite üle. Ja, neid tal on. Penikoorma kaugusel Rottna järvelt asub suur talu. Gudrun Ivarsdotter on selle omanik. Mõni päev enne oma lõpulikku asemeleheitmist käind kaluri lesk sääil, kurtunud perenaisele oma viletsust, kõnelend laste saatusest, aga see ütelnud enese lahti neid oma juurde võtmast.

Pastor ei pannud seda sugugi imeks. Raske oleks uskuda, et sarnane kõrk ja isekas tüdruk, kui Gudrun, annaks abi niisuuarele lapsekarjale.

Surija naine vahtis üksisilmi pastori pääle, pilgud täis muret ja sõnatumaid palveid. Pastor ei suutnud enam väljakannatada naise paluvaid pilke ja läks onnist välja, kartes surija juurde jäädes anda sellega lubaduse, mida ta poleks suutnud täita.

Ta läks järve kaldale. See oli niivõrd kuivand, et veepiir oli kaugele taganend harilikust kaldast, osa järvepõhja kuivale jättes. Sellel kuival järvepõhjal hak-kaski pastor sihitumalt luusima.

„Ta võttis maast terava kivi ja hakkas sinna täkkima“

Ta tundis end üksiklasena ja abituna siin kõrbes, piinav hirm valdas teda selle uue koorma üle, mida ta pidi oma õladele upitama. „Kui poleks ometi nälja-aastagi!“ mõtles ta. „Kas on mul üldse mõtet toita veel kuut suud, kui isegi ei tea, kuidas kolmelegi, kelle eest olen kohustatud hoolitsemata, igapäevast leiba muret-seda?“

Kevadel paistis talle, et ta on väga vaene. Aga mis oli see näljatondi kõrval, mis viimasel ajal ähvardas ta lapsi ja teda ennast? Nüüd pole teistegi abi pääle loota.

Korruga kiindus ta tähelepanu kivile vee kaldal. Kivisse olid raiutud mingid tähed. Ta läks sellele lähemale, et päälkirja lugeda. Ta võis kivil eraldada ainult „M“ ja „X“, ja taipas kohe, et need tähendasid aastat. Võib olla, et kunagi ammu aegadel tahtis keegi üles märkida veepinna madalust järves tol aastal, — nii harilikult märgiti vanasti suviseid põuaaegu.

Pastor seisis kivi ees ja uuris aastanumbrit. See ei õnnestand kuidagi, aga siiski tundis mingit kergendust ja rõõsti. Tähendab, varemaltki oli raskeid aegu. Vesi alanes sama kaugele, aga inimesed siiski ei huk-kund. Nad kannatasid kõik viletsused ja elasid edasi.

Mõtlematult võttis ta maast terava kivi ja hakkas suurde kivisse täkkima selle aasta numbrit, mida tal enesel tuli läbielada.

Ta täkkis sinna arvu 1640 seevõrd selgesti, kuidas see võimalik oli ilma haamri ja puurita. Aga pääle selle töö lõpetamise näitus tale, et seda veel vähe oli.

Igapäev pööris ta härda palvega Jumala poole abi paludes. Ja nüüd tahtis ta veel Issandale ühe palve läkitada sellest avarast mahajäetud paigast.

Ta hakkas kivisse täkkima samu sõnu, millised igapäev ja igatund sel õnnetumal aastal tal südames kajasisid: **ISSAND HALASTA MEID!**

See oli raske töö. Ta pidi kõik oma jõu kokku võtma. Seegi tõi ta südamele kergendust. Tähti täk-kides näitus tale, et pikk sinkjas järv ja mustavad met-saga kaetud kaldad, samuti madal hall talvetaevas muu-tus määratumaks palvekojaks.

Ta tundis rahuldust kivisse rajudes seda muret, mis raskena lasus ta südamel. Ta täkkis sinna kõikide nälgiijate ja janunejate ohked ja kaebed. Ta püüdis

kosta Jumala ees kõigi metselajate, mägedes närtsivate hiiglamändide ja kõige pisema tolmukübemekesegi eest.

Iga tähega, mida ta kivile jäljestas, kasvis ta südidus. Ta lausa tundis enesesse uut jõudu tulevat. Ta ei kartnud enam ühtki uut koormavust. Ta teadis, et Jumal teda aitab.

Kahe päeva pärast saabusid jõulud.

Sel päeval ei tundud vikaar toidupuudust. Talle saadeti ohtralt jõulukinki praosti mõisast ja muilt rika-stelt taludelt. Pääle keskpäeva läks pastor ja kõik üheksa last naabri juurde sauna. Pärast mürasid ja mängisid lapsed põrandal jõuluõlgedel, kuni väsisid, ja uinud selles pehmes Kristuse sõimes.

Pastoril eneselgi oli soov õlgedele heita ja uinuda, aga tal seisis veel üks töö ees. Videvik tuli kätte, ta pidi hakkama nisujahupudru keetma.

Puder hakkas keema, pastor segas seda kulbiga ega läind sammugi eemale, kartes, et hakkab kõrbema. Pastor oli õige pikk mees, kuna kolle, sellevastu, — madal, nii et ta pidi alalõpmata küürutama, mis teda lõpuks väsitas. Ta ei pannud seda suuremat täheleegi ja oli nähtavasti oma töö juures enesega täitsa rahul.

Ei või öelda, et tal nüüd lahedam elujärg oleks, ta oli endiselt vaene, elas endises puuduses, aga uskus kindlasti kusagilt abi tulevat.

Äkki kortsutas pastor omi musti kulme. Tale kostus, et keegi kobas väljas ukse taga linki otsides. Kogu kihelkonna rahvas teadis, et pastor oma kodu ise talitab kõiksugused toimetused, aga siiski ei meeldind tale, et võõrad näeksid teda perenaisena.

Ta pidi potisangast kinni haarama ja pudru tulelt tõstma, aga siinsamas otsustas teisiti.

Tulija ei võind vist küll keegi muu olla kui kiriku-teender, kes tahtis ehk näha, kuidas pastor oma laste-karjaga pühi vastu võtab. Teda pastor ei häbenend.

Uks avanes, kirikuteendri asemel ilmus lävele sihvakas naisterahvas.

Olgugi, et üks peitus pimedusse, aimas ta kohe, kes oli tulija. „See veel puudus!“ mõtles pastor. „See tüdruk pole vist kunagi elus veel sarnast asja näind...

Nüüd ta alles saab ainet, millest vadistada kuni jaanipäevani.“

Sissetulija pani ukse tasa enese järel kinni ja lähe-nes väljasirutatud käel koldele. Gudrun Ivarsdotter oli see ootamata hi-line võõras. Ei sarnanend ta enam sugugi selle kõrgile talu-piigale, kes kord kirikusse tuli pas-tori üle hirvitama, kui see sõandas tale kosjamõtet avaldada. Gudrun oli täitsa muutund.

Ta oli kahvatu ja, esimese pilgu järele, justkui pikalda-sest tõvest toibund. Milline ränkus ta hingel lasus, seda ei võind pastor küll aimata, aga märgata võis, et tulija isegi seda tähele ei pannud, mida pastor siin praegu tegi.

Tervituseks neiu ei vastand pastor sõnagagi, pani ruttu kulbi käest, millega pudru segas, ja nihutas tale pingi istumiseks. Gudruni vaikne ja abitu ilme mõjus pastorile seevõrd, et ta ei saand sõnagi suust.

Gudrun lõpetas vaikuse. Ta kõneles päris rahu-likult ja julgelt, sest hiljutised läbielamused olid tas hävitand häbelikkuse ja tagasihoidlikkuse. Kogu aeg ei pöörnud ta pilke koldel leegitsevalt tulelõkkelt.

Ta tulnud selleks siia, et järelepärida vaese kaluri laste saatusest, ja vaatama, kas olevat ikka tõsi, et pastor kõik need mudilased oma juurde võtnud.

Pastor pidi jälle kulbi kätte võtma, aga selleasemel võttis ta koldest põleva tuki, tõstis selle kõrgele kogu toa valgustamiseks, et Gudrunile näidata õlgedel maga-jaid lapsi.

„Siin nad ongi,“ ütles pastor.

„On nad tõesti siin?“ imetses Gudrun.

Nädal enne surma käind väetimate ema Gudruni pool ja palund neid oma juurde võtta. Ja Gudrun otsustand neist lahti ütelda, sest sel nälja-aastal oli häda nii suur, et ta ei teadnud, kuidas omagi peret toita. Aga ta oli ju pastorit igatahes rikkam.

„Ja, minu elamistingimused on peaaegu samasu-gused nagu nende emalgi,“ ütles pastor. „Kuid need lapsed on juba harjund nälgima.“

Gudrun jatkas oma jutustamist, justkui poleks kuul-nudki pastori vaheleütelist.

„Kuidagi ei suutnud ma maharõhuda mõtet vaese lese laste saatusest. Eile sõitsin kaluri üti juurde, et oma silmaga näha, kuidas need vaesekesed sääll omapääd elavad ja läbi saavad, aga neid polnudki enam sääll. Kohtasin ainult kaht meest, keda oli saadetud vanaeide laipa ära viima, ja neilt kuulsingi, et vikaar võtnud lapsed oma juurde.“

„See pole neile ju kuigisugune õnn...“

Alles nüüd pööris Gudrun oma näo pastori poole ja vaatas tale otse näkku.

Pastor segas pudru ikka rutemini ja rutemini.

„Jumala abiga katsume kuidagi läbi saada,“ sõnäs pastor lühidalt. Jälle valdas teda kohmetus. Koguni nutt kippus tale pääle. Mis on Gudruniga juhtund, et ta isegi pastorile kaasatundlik on? Ärritus mattis jälle kirikherra rinda ja ta ei leidnud, mida ütelda, et ennast mitte ära anda. Gudrun ei annud ka millegiga põhjust julgenemiseks, ta istus aga pääd käele nõjades kolde juures ja vahtis tulde.

„Igav võib vist su kodustel olla jõuluõhtul, kui nende hulgast puudud,“ ütles viimati pastor.

„Ja, ma ei arvandki, et see nii lähleb. Sõitsin juba vara hommikul kodunt välja ja lootsin päevalgel tagasi jõudvat.“

„Mis sind siis sundis viivitama?“

„Ainult vihm. Maa oli külmand, ja nüüd on nii libe, et hobusel raske liikuda.“

Pastoril tekkis jälle kahjatsustunne Gudruni vastu. Ta oleks tahtnud kuidagi tale abi pakkuda, aga ei tihand oma mõtet avaldada.

„Imelik on tänavune aasta... jõululaupäeval sajab vihma,“ ütles pastor oma erutuse varjamiseks.

„Ja, tänavu on imelik ja raske aasta. Seda lühi-kestki maad ei saand ma kuidagi läbi. Jõudsin alles videvikus siia.“

„Su hobune seisab vist siin?“ küsis pastor. Ja ta oleks hää meelega valmis olnud oma abi pakkuma.

„Ei. Jätsin ta praosti talusse. Olen harilikult ikka sääll peatund. Koolis käies elasin tema juures kaks aastat.“

„Nüüd ta alles saab ainet, millest vadistada kuni jaanipäevani“

„Siin nad ongi“

„Kirikueestseisja vist kõneles kord mulle sellest,“ tähendas pastor.

„Tänagi pean sirna õõseks jääma,“ jatkas Gudrun. Et pastor midagi ei vastand, kõneles ta edasi: „Mul on siin midagi ka laste jaoks kaasa toodud. Tulen homme veel siia ja toon kõik ära. Täna libedaga oli raske käia ega saand kõike kaasa võtta.“

„Sinu kingitus võetakse ühesuguse rõõmuga vastu nii täna kui ka homme ja igal ajal.“

Pastor hakkas juba rahulisemaks jääma. Kui imelik paistis see tale olevat, et Gudrun ise tuli. Jõuludeid oleks ta võinud ju sulasega saata; seegi oleks temast suuremeelne tegu olnud.

Gudrun istus mõttes ja vedas sõrmeotsaga vagusid koldeveerel lasuvale tuhale. Ootamatult pööris ta jälle pastori poole:

„Kevadel, kui kirikusse tulin... ja palvetajaid eksitasin jutlust kuulamises ega pidand end jumalakojale kohaselt ülal...“

Ometi nüüd, lõpuks, tuli pastoril juhus välja paisata, mis tal ammu keelel kipitses. Ta segas vahele:

„Keegi ei kõnelend mulle varem, kes sa oled, Gudrun... Seepärast ei teadnudki ja toppisin end sinna, kuhu minusugune poleks tohtind...“

„Aga igatahes oli mu tookordne ülalpidamine täitsa ebakohane,“ kordas Gudrun.

Pastor kaotas jälle enese. Ta ei leidnud sõnu seletamiseks, kui mõistlik on see Gudrunist, et ta oma eksimusest aru saab ja seda üles tunnistades kahetseb.

Gudrunile tulid pastori viimased sõnad meelde, kui see teda kirikuõues hobuse selga aitas. Ta püüdis järele, kas need ei olnud ehk mingi tagamõttega öeldud.

„Ei,“ vastas pastor. „Ütlesin ainult selleks, et vihastasin sinu pääle.“

„Alguses ei annud minagi neile mingit tagamõtetist tähendust.“

Gudrun pööris pilgud pastorilt ja hakkas jälle sõrmeotstega koldeveerel kriipseldama.

„Sel aastal tuli minu majale mitmeid õnnetusi,“ jatkas Gudrun. „Ajuti näitas, justkui mingi needus käib mu kannul.“

„Sa oled tõesti muutunud, tekib arvamine, et oled kauemat aega põdend...“

„Ei, mind pole haigus kurnand, aga hingel lasus raske koorem...“

„Vist palju saite põuast kannatada,“ küsis pastor.

„Nii põuast kui paljust muust. Aga kõige hirmsam oli tulikahi: kõik mu mets põles maha kõigega, mis selles leidis.“

„Ega sa ometi päävarjuta jäänd?“ küsis pastor kähku ja erutatult.

„Ei. Talu jäi küll alles, aga kogu mu kari sai otsa. See oli kõige hirmsam.“

Pastor ohkas südame põhjast ja kulпки kukkus tal käest. Nüüd taipas ta, et Gudrun näeb kolde leegitsemiseski oma hukkund karja, mida ta üksisilmi vahib. See ongi ta nii murdnud.

„Mure piinab alatasa. Pean igati hoolitsema, sest palju suid on toita,“ ütles Gudrun pääle pikema vaikuse, „ja raskeks läheb see, kui majast puudub piim ja või...“

„Sellepärast siis sa ei võtnudki lapsi oma juurde?“

„Ja... Ei, mitte ainult sellepärast...“

„Imelik, et ma sinu õnnetustest pole midagi varem kuulnud,“ sõnas mõtetesse vajund pastor. „Aga, õigust öelda, hoidsin neist eemale, kes sinust kõnelesid... kartsin sind.“

Siinjuures pani ta tähele, et Gudruni näole ilmus kerge naeratus.

„Aga mina kartsin sind veel enam,“ vastas Gudrun poolsosinal.

„Sina kartsid mind?“ küsis pastor imestades.

„Kuida võisid sina mind karta?“

„Ja, hakkasin sind sellest pühapäevast kartma,“ ütles ta, ise vähe kokkudes.

„Siis sa vist arvasid, ei minu needus saatis sinu majale kõik need õnnetused?“

„Arvasin, et ajad mu oma kihelkonna piiridest välja.“

„Aga sa poleks tohtind unustada, et olen jumalalaulane.“

„See mul oligi meeles ja sellepärast kartsin veel seda rohkem. Kirikherradel on ju palju suurem võim, kui kellelgi teisel... Sääl, meie Rottna järves, on kivi, kuhu sisse on raiutud sortsisõnad. Kivi on alati vee all ja ainult ajuti, suurtel viletsuseaastatel, paistab ta veest. Meie rahvas kõneles, et sa leidnud selle kivi ja täkkind sinna sisse uued märgid, millel oleval veel suurem jõud ja mõju kui endistel, ja et need märgid toovat veel suuremat viletsust.“

„Kas siis järve ääres ei ela kedagi lugedaoskajat?“

„Mina oskan lugeda,“ vastas Gudrun. Käisin eile seda kivi vaatamas ja lugesin.“

Seda üteldes ohkas Gudrun sügavalt ja tal tundus justkui raske vajutis langes hingelt.

„Nüüd sõandan sulle öelda, miks ma neid vane-mateta lapsi oma juurde ei võtnud. Kavatsesin kogu oma varanduse kokku korjata ja sugulaste juurde kolida, kes elavad teise pool mäge, orus. Aga hirm kadus mul pääle sinu kirja lugemise Rottna järve kivilt.“

„Tähendab, Issand on juba seda kuulda võtnud,“ ütles pastor kuuldaval häälel.

„Siis ma arvasin, et see, kes raius sinna selle palve ja andis kuuele väetimale lapsele päävarju, ei või olla kuri inimene.“

„Sa tulid siis selleks siia, et paluda mult needuse tagasivõtmist eneselt ja oma majalt, aga mitte lapsi

vaatama?" Pastor vaatas imestusega tale otsa ega saand kuidagi harjuda mõttega, et Gudrun, rikas ja isekas tüdruk, teda kartis.

„Sa tahad, et töotaksin sind rahule jätta ega saata sulle enam õnnetusi? Ja siis jääksid siia?“

Gudrun peitis silmad kättesse, noogutas vaevalt märgatavalt ega vastand sõnagi.

Ma ei tea, kuidas peaksin sinuga kõnelema, et sul ei tarvitseks mind enam karta ja usaldaksid?“ ütles pastor värisel häälel. „Oleksin üpris rõõmustand, kui su ärakolimisest siit piirkonnast kuhugi mägede taha oleks mu kõrvu ulatand... Siis poleks mu igatsus nii suur olnud sinu järele... Raske on olla, kui tead, et armastatav asub lähedal, et teda ei eralda ei mäed ega orud...“ Ja kibedalt ja lootusetalt lisas pastor: „Võib olla, et saad ehk nüüd aru, et pole sul vähematki põhjust mind karta.“

Pastor ootas kärsitult, mida Gudrun vastab, aga ta vaikus. Pastoril tekkis kahtlus, kas Gudrun kuuliski ta sõnu või ei mõistnud neid.

„Täna näitusid sa mulle sarnasena, et võtsin julguse seda kõike sulle ütelda,“ jatkas pastor, nähes et ta ikka vaigib. „Mulle näib praegu, et sa minu otsekohesust ei võta naeruväärsena.“

Gudrun tõstis pää üles, vaatas mehele otsa. Pisarad läiklesid tal silmis.

„Olen otse meeletu,“ ütles Gudrun. „Sa ei või aimatagi mu kannatusi kogu suve üleelamuste kestes, et jälle kuulda su häält...“

„Tahaksin, et jääksid minu juurde! Et sa kunagi minust ei loobuks! Vaata, missuguse karistuse määraksin sulle,“ ütles pastor ja ta värisev häääl muutus sosinaks.

Seda öeldes lähenes ta neiule, kes katsetki ei teind teda eemale tõrjuda või kõrvale puigelda. Ja just sel silmapilgul, kui ta haaras neiu käe ja tahtis selle oma rinnale suruda, kostis koldelt sisinat. Pudrupada kees üle.

Pastor pööris end kolde poole minemiseks, aga Gudrun jõudis temast ette. Ta tõstis paja tulelt. Oli juba hilja. Pudru oli põhja kõrbend ja osa üle paja-veere hõõguvatele sütele valgund, mis sisesedes kustusid. Tuba täitus suitsu ja auruga. Lapsed ärkasid ehmatades, väiksemad hakkasid nutma.

„Näed nüüd isegi, milline mu majapidamine.“

„Pead tõesti nõiaväe appi võtma, et omale naist majja meelitada,“ ütles Gudrun naeratades.

„Tean, Kes saatis mulle naise. Nõiavägi siin ei aita.“

Gudruni näolt kadus naerumuie. Ta ütles tasasel, vaevalt kuuldaaval häälel:

„Ja, mind saatis See, Keda palusid täkkides tähti kivisse.“

Pääta ratsanik

Mayne Reid'i romaan

Järg

„Kas arvate, et ma teie seltsis kaitstud olen? Kui komantshid meid hakkavad taga ajama, siis viib mu hobune mind nende juurest tuule kiirusel eemale, kuna te oma seljas indiaanlaste kätte jääte.“

Isa peatas tüdruku, palus onupoega ta sõnu mitte tähele panna, ja keelis uuesti Luise üksi laande sõitmast.

Pahaselt andis Luise järele ja käskis Plutol hobuse tagasi talli viia. Luise tuli laua tagant välja. Viimase ratsutuse ajal Dsheraldi seltsis oli major neile vastu tulnud. Luisele tekkis mõte pähe, kas major sellest isalegi ei kirjutand ja kas isa teab, et tütar Morisi seltsis ratsutas.

XXIX. „Laanehunt“

Luise järele tõusis laua tagant ka Kassius. Ta istus hobuse selga ja sõitis jõe äärt mööda üles Inge kindluse poole. Poolt teelt pööris Kalhun akaatsiatukka ja peatas viletsa hurtsiku ees, kus mustangide püüdja Miguel Diats, liignimega „Laanehunt“, elas.

Iga kord ei olnud võimalik „Hunti“ tema pesast leida. Kassiusel oli see kord õnne. Miguel Diats oli kodus ja purjus.

Peremees pakkus tulejalle istet. See asetas end hobunahale, mis tooli-aset täitis.

„Tulin...“ algas Kalhun.

„Tean, mispärast tulite,“ segas teda Diats. — „Selle kuradi iirlase pärast tulite rääkima. Lubasin teile soovitud teo korda saata viiesaja peseeta eest, ja häääl juhtumusel pean oma sõna. Ilma karistusega ei või inimest tappa isegi preiis mitte. Oleksin tehhaslane, siis saaks see minule ehk veel kingitud, olen aga mehhiklane ja teie sääduste järele tõmmatakse mind võllasse. Riskee-

rida ma ei taha. Vihkan seda iirlast samuti kui te, aga tarvis on oodata häääl juhtumust. Praegu teda nokitseda on võimatu.“

„Juhtumus selleks on. Te ütlesite, et häääl oleks teda siis tappa, kui indiaanlased sõda algaksid. See algab. Komantshid valmistavad juba sõja vastu.“

„Kas see tõsi on?“

„Tean seda kindlast allikast, kindluse komandandi enese käest.“

„Pääta ratsaniku“ tegelased

Pääta ratsanik — ???

Moris Dsherald — inglise lord, kes Tehhasse preiides lihtsa metshobuste püüdjana elutseb.

Vudlei Pointdekster — rikas plantaator.

Henry Pointdekster — tema poeg.

Luise Pointdekster — plantaatori piltilus ja armastusvääriline tütar.

Kassius Kalhun — kapten; plantaatori õepoeg; suur lontrus.

Isidoora Kovarnbio de los Ljanos — armukade iludus.

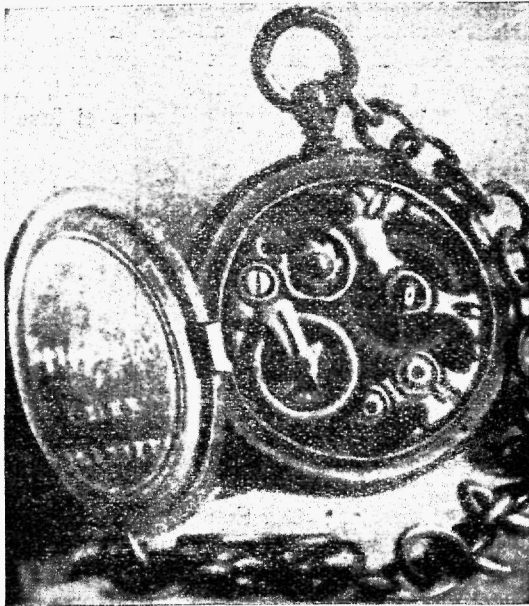
Felim — Dsheraldi teener; naljamees.

Seb Stemp — vana kütt; Dsheraldi sõber ja abimees.

Pluto — neeger.

Päale nende — kindluse komandant, röövlid, ohvitserid, indiaanlased, asunikud jne.

Puust taskukell,

mille teind üks vene külamees Leeninile kingituseks.
Kell käib korralikult ja näitab õiget aega

„Niisugusel korral komantshid tapavad Dsheraldi. See on otsustatud. Aga see läheb tuhat peseetat¹⁾ maksma.“

„Hää küll, saad tuhat.“

„Komantshid skalpeerivad²⁾ iirlase. Minge koju ja magage rahuga. Teie vaenlane kaotab omad juuksed. Kas mõistate — siis on tuhat peseetat minu?“

„Võid saada, millal tahad.“

„Mul on õnne!“ hüüdis kõlvatu. „Tuhat peseetat vaenlase surma eest, keda ma ilma ühegi tasuta hää meelega hukkaksin! Noh, komantshid lähevad sõtta! Tarvis indiaanlaste ülikond üles otsida. Juba ammu ei ole teda kannud. Kolm tervet aastat ei ole sõda olnud.“

XXX. Lendav post

Isa sõna kuuldes lõpetas Luise Pointdekster omad jalutussõidud preriisse ja hakkas vibuga laskeharjutusi tegema. Neiu mustang seisis tallis ja mõtles järele, miks temale enam sadulat selga ei panda. Sel ajal oli hobuse ilusal omanikul jõe ääres aia allees Konde, Ferdinand, Kolumbuse, Kortetsi ja Pizarro raidkujude keskel päevad otsa tegemist. Plantaator rõõmustas selle üle, et tütar nii sõnakuulelik on ja aiastki välja ei lähe, mil ühel pool jõgi ja teisel pool kõrge kivimüür piiriks oli. Võib olla, räägiti ta tütre kohta laimujutte. Inimeste keeled on teravad ja meeled kurjad. Luise ja Dsherald juhtusid vahest kogemata vastamisi sõidul kokku. Egas Luise võind sõna lausumata inimesest mööda sõita, kes kaks korda ta elu päästis? Kui juttudel tõsisemat taga oleks, Luise ei oleks nii kergesti isa tahtmise alla enast heitnud. Nõnda mõtles Pointdekster, kes tütre karakterit vähe tundis. Euroopas segavad vanemad endid rohkem laste elusse, isegi nende hingeilma. Ameerikas tunneks ennast kümneaastane poeg ja viieteistkümnepäevane plika väga osatud, kui isa hakkaks nende salajamate mõtete ja tunnete järele pärima. Ilus kreool kasvis üleüldise imestuse ja hellituse all ja harjus kiitustega ja meelitustega; see teeb naisterahva tihti kül-

1) Hispaania hõberaha.

2) Võtavad päänaha ühes juustega.

maks ja uhkeks. Niisuguseil tingimusil oli isal veel raskem tütre kohta oma vanema võimu maksma panna. Seda armsam oli see Vudleile, et Luise vabatahtlikult preriisse sõidud jättis ja tundide kaupa laskeharjutustest huvitunud oli. Harilikult oli neiu jõe kaldal saja-aastaste puude all ja lasi vaeseid linde, kes siia juhtusid lendama. Viiekümne aastane isa unustas oma nooruse; unustas, kuidas temas eneses veri oli kihand ja keend, seepärast uskus ta tütre välispidisesse rahusse; muidu oleks isa kordki vaevaks võtnud tütre tegevust lähemalt tähele panna ja siis oleks ta märgand, et tütar nii südamemeta lindude hävitaja ei olnudki. Kui linnud usaldusega Luise ümber lendasid, kinnitas ta noole otsa paberitüki ja lasi selle üle jõe pöösastikku. Ja kae imet: nool tuli sarnase ehk peaaegu samasuguse paberitükiga teiselt poolt kaldalt pöösastikust tagasi. Niisugune asi oleks igapähele saladuslikuks ja üliloomuliseks jäänd, kui ime-tegijad Luise Pointdekster ja Moris Dsherald seda varemalt isekeskis ei oleks kokku rääkind ja ära seletand.

XXXI. Üleminek jõest

Armastajad ei võind ju igavesti lendava postiga leppida. Nad ihkasid teineteise ligemalle; isegi kaks korda aias imeilusa tähtistaeva all said nad teineteisega kokku. Plantaator uhkustas tütreaga ega teadnud neist jälleägemistest midagi. Oleks isa teadnud, et ta ainus tütar, uhke aristokraat, lihtsalle mustangide püüdjalle välja vastu läheb kokkusaamisele ja jälleägemisele! Isa ei näind uneski midagi selle sarnast. Mõte niisuguseist asjust oleks isale paistnud võimatuks ja arusaamatuks. Tütre järeleandlikkus meeldis isale. Tõsi küll, isale oleks see rohkem meelepärast olnud, kui Luise venna ehk onupoja seltsis väljas ratsutamas oleks käind ja mitte alati vangina kodus istund; aga tütar seda ei tahtnud ja isa ei nõudnudki.

Oli ilus lõunamaa öö. Safiirsinisest taevast paistis kuu. Puhtas õhus paistsid kauged mäed üsna ligidal olevat. Tuuleõhk uinus ja puude oksad seisid liikumata. Öö vaiksuses sirisesid rohutirtsud ja muud putukad.

Haruldane pruutpaar

oli hiljuti New-Yorgis. Peigmees oli üle 5 jala pikk, kuna pruut kõigest 40 tolli. Tunnistajana laulutamise juures oli üks veel väiksem naisterahvas

Kõige suurem ja täielikum Noodi-ladu Eestis

Igasugune muusika - kirjandus

Alati ladus rikkalik valikus kõige paremini väljatöötatud: viulid, tsellod, mandoliinid, balalaikad, gitarred, puust ja metallist puhkpillid, grammofonid, nende plated ja noelad.

Igasugused muusikariistade tarbed; alati värsked keeled I-ses hääduses kõik-sugustele keelpillidele.

Järgmiste ilmakuulsate firmade ainuesitaja Eestis:

Rud. Ibach & Sohn,

Barmen — Römhildt Weimar

tõsised pärlid klavarihituse kunstivõist-luseta väljatöötamisviisi poolest.

Väljestellimised täidetakse korralikult ja kiirelt. Ladus puuduvad noodid tellitakse välja. Järelepärimistel palutakse postikulud juurde lisada.

Asut. 1873 Muusikatarvete äri Asut. 1873

EUGEN BRANDT

Tallinn, Pikk tän. 29. Postkast 91

Kindluses oli puhkusele kutsuv signaal amugi antud. Aeg oli juba üle kesköö, kui Oberdofferi hotelli õuest ratsanik välja sõitis ja säääl pool jõge kallast mööda Pointdeksteri villa poole ratsutas. Puude salga juure jõudes tuli ratsanik hobuse seljast, viis looma põõsaste varju ja sammus siis jõe kaldalle. Säääl jäi ta kuulata. Majas üle jõe oli kõik vaikne, kõik magasid. Noormees vaatas pilvitut taevast ja kuud; siis otsustas mitte oodata, kunni kuu pilve kätte alla läheb, vaid kuuvalgel tegevusse asuda. Üle jõe suure puuvilla põõsa all seisis lootsik. Mees võttis lasso, keerutas seda paar korda pää kohal ja viskas. Lasso silmus lõi enese lootsiku nina ümber ja viskaja tõmbas lootsiku oma juure. Siis hüppas mees lootsikusse, võttis paadi põhjast aerud ja sõudis üle jõe. Säääl tõmbas ta lootsiku endiselle kohale ja jäi ootama.

Kõrvalt vaataja oleks ootajat võind vargaks pidada, kes plantaatori majja katsub tungida. Tal oleks ehk õiguski olnud, sest mehe mõtted käisid selle kõige kallima vara pääle, mis Pointdeksteril majas oli. On vist asjata veel ütelda, et see varas, kes üle jõe sõudis ja põõsa taha jäi ootama, oli Moris Dsherald.

XXXII. Valgus ja vari

Dsherald ei oodand kaua. Vaevalt kuuldavalt liikus uks ja verandale ilmus sale naisterahva kuju. Luise Pointdekster tuli aida. Temagi jäi kuulutama,

kas jõelt sõudmise solin kõrvu ei kostaks. Määratud tund ligines. Neiu astus kivitrepilt alleele ja tuli puuvilla põõsa juure, kus Dsherald seisis ja ootas. Küll on armastajate musu magus, iseäranis siis veel, kui see keeldud on! Niisugused silmapilgud elus ei lase endid kirjeldada.

„Tule homme õösi jälle, Moris!“ ütles neiu, kui esimene tervituse hoog möödas oli.

„Homme ei ole võimalik.“

„Miks?“

„Homme varase valgega pean Alamos olema.“

„Kas sa just pead?“ küsis Luise. Ta oli säääl üks ainus kord käinud ja imestusega pidi tunnistama, et temaie sellest mitte hää mälestus oli järele jäänd. —

„Kelle juure sa sinna sõidad?“

„Felimi juure. Saatsin ta juba nädala poolteise eest enne indiaanlaste sõja algust sinna. Tarvis teada, kuidas temaga lugu on.“

„Dsherald, ega säätpääle Felimi enam kedagi pole?“

„Missugune küsimus sinult, Luise? Ma sind ju armastan ja Alamosse sõidan ainult selleks, et omad asjad korda sääda. Pean eneste vahekorra selgeks tegema. Nõnda ei või see kaua kesta.“

„Kas Alamosse kauaks jääd?“

„Päevaks või paariks, siis jätan laane elu hoopis maha. Sa imestad selle üle?“

„Väga.“

„Kui kõik teada saad, siis imestad ja annad mulle andeks.“

„Mis on mul sulle andeks anda?“

„Ma ei ole see, kellena mind tunnend.“

„Sa oled kõige ausam ja ilusam inimestest, keda tunnen, ja teistsugune ei või sa olla. Teaksid sa, kuidas ma sind austan ja armastan!“

„Nagu ma sind. Ja seepärast nimelt pean sinust lahkuma.“

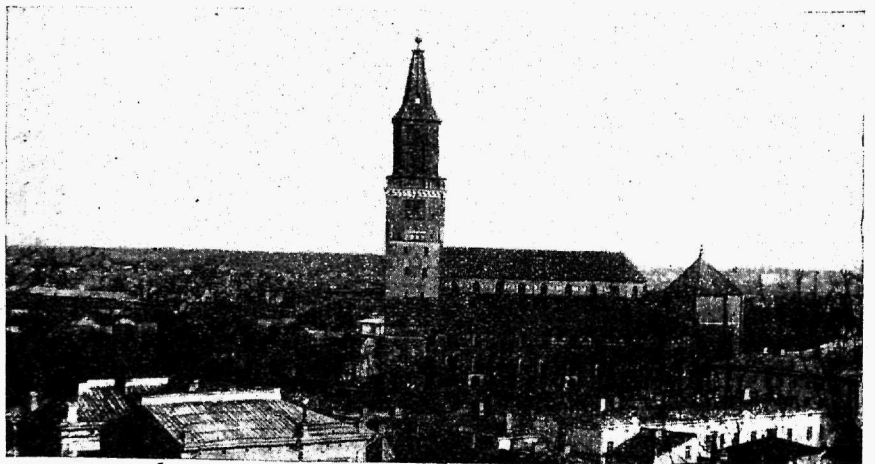
„Lahkuma?“

„Mitte kauaks. Sõidan üle Atlandi okealani ja jälle tagasi.“

„See on igavik ise! Ja milleks?“

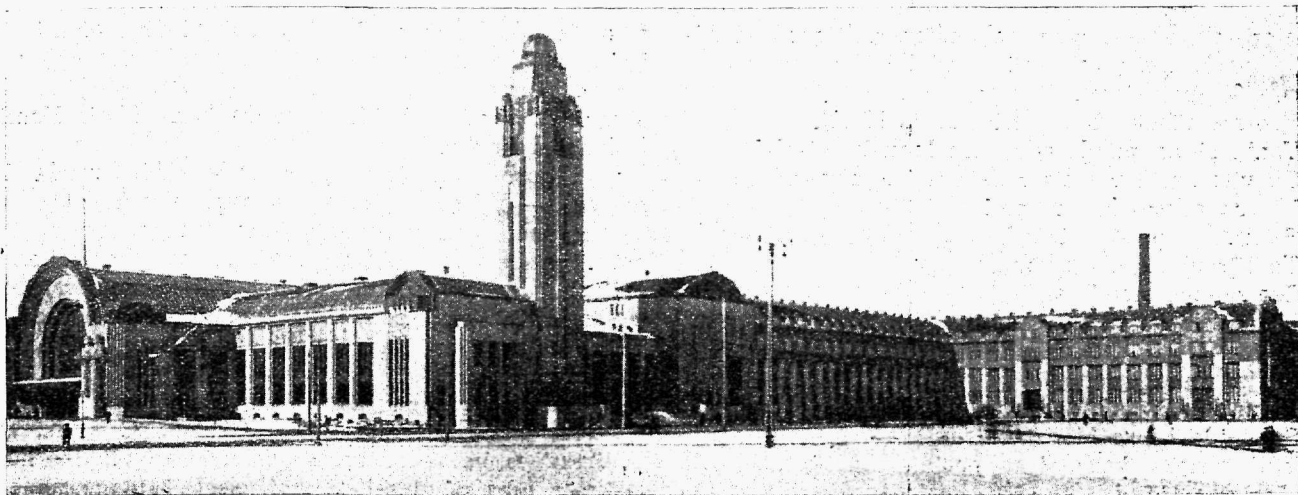
„Pean Iirimaale koju sõitma, kuhu mind kutsutakse. Sääält tulen varsi tagasi ja siis tõendan su uhkele isale, et vaene mustangide püüdja, kellele oma südame andsid...“ eks see ole tõsi?

„Sa võtsid mu südame ja ma olen su ori!“

Turu doomkirik

Umbes sama vana kui Tartu doomkirik, millega tal palju sarnadust

Helsingi vaksal

Kogu Põhjamaade ilusaim vaksal, graniidist

Sügav vaikus oli ümberringi, kui ilus ja uhke neiu tunnistas, et ta ihu ja hingega selle päralt on, keda armastab.

Isegi rohutirtsud maas ja tsikaadid puude otsas vaikisid; kõik õised häälid jäid soiku.

See ei olnud mitte sellepärast, et häälitsejad armastajate pühalikku silmapilku segada ei tahtnud; vaid seepärast, et kruusatud teed mööda keegi vaevalt kuuldavate sammudega käis. Armastajad ei pannud tumedat kogu tähele, kes ennast esiti raidkuju taha ja siis paar sammu armastajaist eemalle suure puu taha peitis. Lugeja arvab isegi, et see Kassius Kalhun oli. Omast peidupaigast võis luuraja armastajate liigutusi näha ja iga sõna kuulda.

XXXIII. Luuraja

Kuidas sai Kalhun onutütre armuavalduse tunnistajaks? Kas juhtus Kassius kogemata Luise ja Morisi kokkusaamisele või spioneeris ta neid kellegi juhatusel? Juhus ja kuuvalge õõ avaldasid kaptenille saladuse, mis ta hinges põrgu sünnitas.

Kalhun läks katuse terrassile suitsetama. Ta haavad olid täitsa terved ja süda selle järele rahulisem, kui otsustatud oli Dsheraldille kättemaksa. Nagu Luise isa, nõnda rõõmustas ka Kassius neiu kodus viibimise üle ega osand laskeharjutuste päris põhjust aimatagi. Viimase ajal tegi onutütar Kassiusi kohta vähe pilkavaid märkusi ja see hakkas juba lootma, et neiu ta vastu nii külm ei olegi, nagu ta oli arvand, ja võib olla, tundis ta asjata kadedust Dsheraldil kohta.

Kalhun süütas sigari põlema, toetas terrassi balustraadi najale ja vaatas jõe poole kaugusse. Teisel pool kaldal nägi ta ratsanikku sõitvat. See ei äratand vaatajas ühtki kahtlust, sest oli haruldaselt ilus, ja iga teekäija oleks kuuvalgust ja õõjahedust teekonna jätkamiseks suure mõnuga tarvitand. Sõitja võis olla taverni kauemaks istuma jäänd plantaator, kes nüüd koju tõttas. Kalhuni silmad saatsid siiski ratsanikku. Kui see just Pointdeksteri maja kohal jõe kaldal hobuse kinni pidas, hakkas Kalhun teda hoolega tähele panema.

„Kurat võtku, mis tal tarvis on?“ hüüdis Kassius ja viskas sigari otsa ära. — „Toimetab nii kindlasti, nagu oleks tee temale ammu tuttav. Noh, aida ta ikka ei pääse: selleks peaks ta jõest läbi ujuma. Kas see mõni varas ei ole?“ — Sellest mõttest lahkus Kassius

kohe, sest võõras hiilis maja poole. Asi ei ole õige. Salapärane võõras kadus vaataja silmist puude varju. Kassius kuulis nüüd aerude kobinat ja vette kastmist unise jõe poolt. Kalhun tahtis juba maja teenijaid äratada, et võõrast vastu võtta, kui korraga tasane krabin alt poolt tema kõrvu kostis. Uks kriiksatas. Kassius kummardas üle käsipuu ja nägi, et Luise toa uks balkonile lahti läks. Kassius kahvatas ja ta veri tardus. Luise seisis balkoni trepi astmel üleni valgeis riideis. Vaatajalle selgus kohe, et saladusliku võõra ilmumise ja ta onutütre õise jalutuskäigu vahel side on. Kes on see võõras? Kes muu kui Moris Dsherald! Neil on täna kokkusaamine. Luise astus balkonilt alla, läks alleed mööda edasi ja kadus jõe ääre põõsaste vahele, just sinna, kuhu võõras lootsiku juhtis.

Imestusest rabatud Kalhun ei toibunud nii pea. Kui ärkas, ei mõtelnud ta enam teenijaid äratada, vaid tahtis ise minna, et armastajate juttu salaja kuulata. Jalad käisid tal risti, kui ta terrassilt kivitreppe mööda alla laskus ja aias kruusatud teel edasi astus. Nagu palaviku värinad raputasid luurajat, kui ta puu taga seisis ja noorte inimeste armuavaldusi kuulis. Kuulaja sai teada, et mustangide püüdja homme ära sõidab, aga jälle varsi tagasi tuleb. Kalhun löi jalga vastu maad, kui armastajad teineteist jumalagajätmisel kaisutasid.

Miks ei karand Kassius Kalhun nüüd oma õnneliku vastase kallale ega pistnud teda noaga surnuks? Kas teda tõesti kuuelaenguline revolver tagasi tõrjus, mis Dsheraldil võõl läikis? Olgu kuidas oli, aga Kassius seda ei teinud. Ta ei jõudnud kauem armastajate musutamist ja kaisutamist päält vaadata; ta pööris ümber ja jooksis maja poole.

XXXIV. Rüütlite kombe vastu

Kassius Kalhun joosis Henri Pointdeksteri kambriisse ja äratas tema.

„Henri, tõuse ruttu!“ hüüdis Kalhun ja raputas magajat õlast.

„Kesh, kas sina oled? Mis on? Kas juba indiaanlased tulevad?“

„On midagi halvemat! Tule ruttu, enne kui hiljaks jääd! Vaata, kuidas meie maja au teotetakse! Tule, muidu saab Pointdeksterite nimi Tehhases igal pool naeru alla!“

Henri oli paarikümne sekundiga riideis ega teadnud ikka veel, miks teda nii tüsedal ja lihtsal kombel üles aeti. Onupoja järele läks ta aida.

„Mis see tähendab, Kesh?“ küsis Henri.

„Vaata sinna puude alla, kus lootsik seisab?“

„On vist keegi valgeis riideis naisterahvas.“

„Mis sa arvad, kes ta on?“

„Ei tea. Kas sina tead?“

„Ta kõrval on must kogu.“

„See on meesterahvas.“

„Mis sa arvad, kes ta on?“

„Ei tea, Kesh, ütle minule!“

„Moris, mustangide püüdja.“

„Ja naisterahvas?“

„Sinu õde Luise Morisi kaisus!“

Henri tormas kaisutajate poole, nagu oleks keegi talle südamesse löönd.

„Seisa!“ peatas teda Kassius. „Sina unustad, et sul kaitseriista kaasas ei ole, kuna tal revolver vööl.“ „Säh, võta!“ — Kalhun andis oma pistoli ja pistnoa Henri kätte. — „Ma ise võiksin neid tarvitada, aga arvan sündsamaks, et sa kui vend õe eest kätte tasud. Ole ettevaatlik! Ära õde haava, kui Morise pääle lased. Ära mõõda lase! Kui kõik kuus kuuli teda maha ei võta, siis karga noaga ta kallale! Ma seisan ligidal; kui sul häda käes on, siis lähen appi!“

Henri kees vihas; ülearu oli teda veel taga ässitada. Sekundi pärast seisis noormees õe arvatud petja ees.

„Lurjus, lase mu õde oma alatute käte vahelt lahti!“ hüüdis Henri. „Luise, mine kõrvale, ma tapan ta!“

Moris Dsheraldil ei läind korda, neitut omast kaisust vabastada ja Henri ei saand mehe pääle lasta,

et mitte õde haavata. See lühikene viivitus päästis kõik. Luise sai silmapilk asjast aru, kargas Morise käte vahelt venna juurde ja haaras ta kaelast kätega kinni. Neiu arvas, et vend võib Morise tappa kuna Moris Henri ju laskma ei hakka.

„Joose!“ hüüdis neiu Dsheraldile venda kinni hoides. — „Vend eksib, ma seletan talle kõik!“

„Henri Pointdekster,“ ütles iirlane, „ma ei ole petis. Andke mulle aega, ma teen selgeks, et teie õde minust paremini on aru saand, kui ta isa, onupoeg ja te ise. Kui ma seda kuue kuu jooksul ei tee, siis võite mu kui ara laanehundi maha lasta. Nüüd jälle-nagemiseni!“

Nende sõnade järele jäi Henri rahuliseks ega püüdnud enam õe kaisust lahti rabelda. Õde lasi venna lahti, kui ta vee sumakut kuulis. Öösine külaline hüppas jõkke ja ujus nüüd sellest läbi teisele kaldalle kõige lihtsamal viisil, kuna ta endistel käikudel lootsikus üle sõudis, mille Luise lasso nõõriga kaldalle põõsa alla tagasi tõmbas.

„Vend, sa olid ta vastu ülekohtune!“ ütles Luise. „Kui sa teaksid, kui aus ta on! Ta seletas mulle, et tahab mind õnnelikuks teha ja teile skandaali ärahoidmiseks tõendada, et ta suurest soost on. Oleks ta alama-stki soost, see ei takistaks mind teda armastamast.“

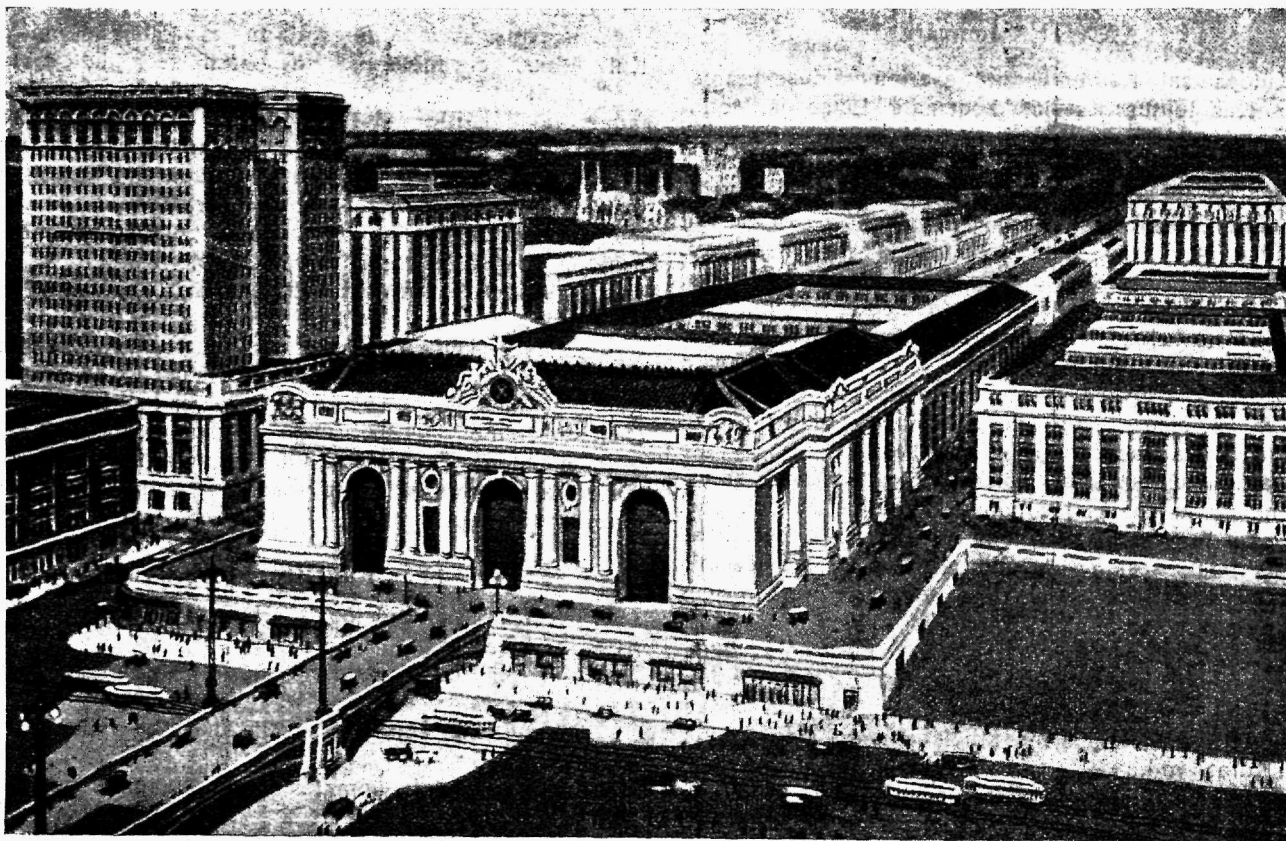
„Mina tean, et teda armastad. Olen seda ise näind. Aga ütle mulle, kas ta sinu usaldust kurjasti on tarvitanud?“

„Ei ja ei! Seda ta ei teeks ilmaski, kui minagi seda tahaks! Ta ei ole süüdi. Ma ükski oleksin laiduväärt. Miks haavasid teda sõnadega?“

„Kas ma teda haavasin?“

„Kui jämedalt veel!“

(Järgneb)

Suurem raudteejaam maailmas. New-Yorgi keskraudtee-pääjaam. Pool sellest hiiglachitusest on maa all

Maa-alune raudtee New-Yorgis

Maa-aluse raudtee hiiglaehituse kavand

New-Yorgi tänaval nr. 42, mis peaks hõlbustama maapäalist rahvamurru liikumist

New-Yorgi maa-alune raudtee, nagu palju muudki sääil, on otse ilmaime.

Sel raudteel on nimetuseks „sovbei“.

Berliini „Untergrund“ on selle tehnika- ja ehitusekunsti kõrval lapsemäng.

Kitsast lihtsat treppi mööda maa alla laskudes üllatab selle imeehituse hiiglasuurus.

Esineb maa-alune linn. Rööbaste read, keeruline raudteedevõrk arvutumat harudega, igalpool kihutavate rongidega.

Siin pole sugugi vähem kui üleval igasuguseid poode, restoraane, kohvikuid, juukselõikajaid, tehaseid. Siin keeb sama kaubaelu kui püälmaa, samane askeldamine, kaubitsemine — siin on püälmaa New-Yorgi teisend.

Neisse maa-alustesse vak-alustesse mahub sajadtuhanded inimesi. See pole kogunisti liialdatud! Mõni neist püäljaamadest vördub keskmise provintsilinnaga.

Sääil valitseb alaline müra ja kära, mis sumbutab kaaskõnelejagi hääle. Alatasa lähenevad jaamaesistele rongid, peatuvad veidi, kohalejõudnuid maha laskmiseks ja uusi sõitjaid püäl võtmiseks, et jälle kohe edasi tõtata. See kõik jätab sügava mulje sellesse, kes esimest korda seda näeb.

Sovbeil liigub kahesuguseid ronge: lokaalid ja ekspressid.

Lokaalid erinevad ekspressidest enam pikaldasema sõidukiirusega ja sagedamate peatustega. Lokaalid peatuvad igas jaamas. Ekspressid kihutavad kümneid jaamu vahele jättes seitsmekümnekilomeetrilise kiirusega tunnis.

On vaja kellelgi sõita, näituseks, viiendalt uulitsalt kaheksakümnendale, milleks siis aega viita igas jaamas peatamisega. Maa-aluste „ekspresside“ peatusjaamad on kõigil teada. On vajadus sarnasest jaamast rongile asuda, kus „ekspress“ ei peatu, istutakse siis „lokaalile“, sõidetakse kuni suurema peatuseni, kust tavalise „ekspressiga“ sõidetakse edasi. Lähtejaamas niisamuti: ei peatu sääil „ekspress“, istutakse eelmises „ekspressi“ peatuskohas „lokaalile“ ja sõidetakse soovitava jaamani. Lihtne ja käepärane.

Kui „sovbei“ jõuab jaama ette, pole vaja sõitjatel endil vaguniuksid avada. Vaevalt jääb rong seisma, kõik ukсед avanevad iseenest ja nägemata mehe hääl nimetab selgesti kuuldavalt peatusjaama nime. Saavad uued reisijad vagunitesse, lähevad ukсед samuti iseenest jälle kinni ja rong kihutab edasi.

Keegi reisijaist ei jaksa ust avada ega sulguda. Juhtub vahest, et keegi ukse kinnivalgudes jääb sinna vahele, üks justku hirmudes peatub seni, kui takistus kaob. Uksevahele jääja ei saa vähematki vigastust.

Nägematu rongijuht, kes jaamade nimesid sõitjatele ütleb, istub mootorvagunis ja kõneleb raadiotelefonil ühekorraga kõigi reisijatega kogu rongil. Esimest korda kuuldes selle nägematu kõneleja häält jätab õige õudse mulje.

Sovbei vagunid on suured, õige mahukad, valgete emäljeeritud raudtugedega ja käepidemetega püstiseisjatele reisijatele tugemiseks.

Sõidupileteid ei olegi. Raha sõidu eest lastakse erilisse automaatkassasse ja alles siis pääseb sõitsoovija läbi pöödristi jaamaesisele. Muidu ei saa. Ainuke võimalus „jänesena“ rongile pääseda oleks pöödristi alt läbi pugeda. Seda ei saa aga ilma laekahoidja märkamata, kelle kohuseks on rahvale rahavahetamine. Samuti rahvas ise ei lubaks seda.

Sõiduhinnaks on „nikkel“.

See on Ameerikas kõige tarvitavam viiesentiimiline nikkel- raha. Sarnast „niklit“ kogub New-Yorgi sovbeisse öö-päeva jooksul umbes 200 tonni s. o. üle 12.000 puuda.

Juba sellestki võib ettekujutuse saada ilmalinna maa-alusest liikumisest.

Iseloomustamiseks peab veel tähendama, et siin on hulk teenijaid, kes vahelduvad kolm korda öö-päevas ja kellel ainukeks kohustuseks on: tuupida rahvast vagunitesse.

Harilikult on tung siin nii suur, et rongid vaevalt suudavad kõiki reisijaid korraga enesesse mahutada. Need ametilt vagunitse-toppijad täidavad päris toorelt oma algupärast kohust. Neil momentel on maa-alustes jaamades nii metsik kisa, et koguni ekspresside mürina sumbutavad. Aga rahva poolt sarnasel ümberkäimisel, mis isegi härjad vihale ajaks, pole nurinat kuulda. Sõitjad vaatavad oma filosoofilise pilguga sellele asjaolule. Sovbei on eraettevõte, ja loomulik, et omanikud püüavad oma sissetulekut suurendada. Ameeriklaste arvates on see nii loomulik, et ei tarvitse mingit seletustki. Neil kordadel on vagunid nii täis kiilutud rahvast, justku heeringad tündris. Tuleb ette ka minestusselan-gemisi ja muud ebasoovitavat pahet, kuid see kõik pole tähtis. Ei meeldi siin sõita, muretsetagu automobiil, ja ongi kõik halbused kõrvaldatud.

Tommi paha päev

Pärast lendamist kandikul sai Tommi magusaks ülevaletun-
koorest ja suhkrusest kohvist

Magusast juurdemeelitatud erilane nõelas teda silma

Pärast seda sattus Tommi Wilhelm Telli — noorema — osasse:
golfi mängides lõi peremees palli tema ninalt

Õhtul kamina ees istudes pidi Tommi kannatama vihatud
kassi naabrust

Meie lugejatele

Käesoleva numbriga lõpeb „Odamehe“ II aastäik. Et ajakirja Saksamaalt ületoomine väljaandmist takistas, siis ilmus s. a. 10 nrt. Senised aastatellijad saavad 1924 a. jaan. ja veebr. nrd. läinud aasta tasuks.

*

O. Lutsu „Äripäev“ ja M. Reid'i „Päata ratsanik“ jätkavad uuel aastal „Odamehes“ ilmumist.

*

Käesolev „Odamehe“ nr. maksab üksik-müügil jõulualbumina 50 marka, kuna ajakirja tellijatel ta ilma juurdemaksuta saavad.

*

Täname „Odamehe“ sõpru ja poolehoidjaid rohke toetamise eest, mis on meile võimaldand ajakirja väärtuse ja sisukuse eest hoolitseda. Loodame, et uuel aastal „Odamehe“ senine lugejakond meid meie püüetes toetab, tellides ja soovitades „Odameest“. Selles usus astume julgesti uude aastasse ja soovime „Odamehe“ sõpradele hääd uut aastat.

Ülesanded

Silbi-ülesanne nr. 2

Silpidest: a — ba — bos — di — e — e — gor — i — ir — ka — kaar — ker — ki — ku — la — linn — lo — lon — lu — lä — mand — mii — mu — ni — re — salk — tal — ti — to — u — um — va — ve — vi kokku sääda 13 nimisõna, millede alg tähed annavad ülevalt alla lugedes ja kolmandamad tähed alt üles lugedes ühe luuletuse algrea H. Visnapuu armastuslaulude kogust „Amores“. Otsitavad nimisõnad tähendavad: 1. Alev Lõuna-Eestis; 2. Tuntud Vene kirjanik; 3. Metall; 4. Nooroo ajakiri; 5. Majapere-naine; 6. Osa kogumikust; 7. Päälinn; 8. Ajakiri; 9. Kohanimi

E. Petersoni „Rahvalgustajas“; 10. Pääjumal; 11. Naaberriik; 12. Eesti sadam; 13. Mägi Põhja-Eestis.

Hobuhüppe-ülesanne nr. 2

ak	lõp	rus	ku	de	tu	ti	ta
ik	di	na	ma	noo	näi	la	li
rus	tud	lund	kee	te	tee	keelt	kee
men	ka	vee	ta	mal	gi	pap	gen
has	ga	te	ko	ja	ik	o	pe
gus	mo	di	kui	ti	ma	dik	ka
i	a	ru	meelt	lib	de	ab	seb
tab	val	ta	oo	heit	la	hii	ku

Missugune värss „Odamehe“ kirjastusel ilmud A. Alle luuletuskogust „Carmina barbata“ (Habemikud laulud) on hobuhüppe käigus peidetud eelolevatele 64-le ruudule?

Ülesannete lahendused

„Od.“ nr. 9 (13) püramiid-ülesandes tähendavad punktide read järgmiseid sõnu:

1. a	4. agul
2. au	5. algus
3. agu	6. valgus.

Kirjavastused

- A. K. K-s. Täname, avaldame järgmises nrs.
O. P. R-s. Palume ülesvõtteid meile näha saata.
L. Oleme nõus.

Vastutav toimetaja ja väljaandja Carl Sarap. — Trükitud K.-Ü. „Postimehe“ trükikojas, Tartus

Et „Odamees“ nrd. 8 (12) ja 9 (13) talitusest otsas, siis palume oma agentuuridel müümata jäänd eksempl. tähendatud numbrist meile tagasi saata, et võiksime paljuid rahuldamata jäänd tellimusi täita. **TALITUS**

Ed. Uusen

Rätsep Tartus
Promenaad 4

ILMUMAS:

1) Fr. Puusepp: **Keelelised harjutused** õige-kirja õppimiseks koolidele ja iseõppijaile. 3., 4., 5. ja 6. õppeaastale. 200 harjutust. H. 100.— II muutmata trükk. Esimene trükk müüdi 3 nädala jooksul läbi.

2) Fr. Puusepp: **Keelelised harjutused ühes kirjasäädmise õpetusega**. Piltidega. 1. ja 2. õppeaastale.

„ODAMEES“

„Odamehe“ raamatukauplused — Tartus ja Rakveres — korraldavad ja varustavad raamatukogusid. Täielik valik kirjandust. %/o %/o

A.-S. „HELIOS“

Apteegi- ja kosmeetikaainetega kauplemise, keemia-
farmatsöitliste preparaatide valmistamise, arstirohtude ja
tehniliste taimede kasvatamise ja ümbertöötamise selts

**Rohukauplus, päevapildi
materjaali ladu ja pääkontor:**

Tartus, Promenaadi tän. 7
Telefon 5-62.

Vabrik ja katsepõllud:

Tartus, Uus-Savi tän. 1
Telefon 2-30.

HOOAJA KAUBAD SUURES VÄLJAVAIKUS

**MOE-, PUDU- & RIIDEÄRI
RÄTSEPATARVIDUSED**

A. LEIB

TARTUS, PROMENAAD NR. 9

HINNAD MÕÕDUKAD

On mõnus silmadele
Ei heida varjusid
Ei viska inetuid valgusplekke seinale ega laele
Oma mõnusa välimusega täidab armatuuri aset.

Ainuesitaja Eestis:

A. KAPSI & Ko.

Pää-äri: Tallinnas, Harju tän. 46. Tel. 7-65.
Osakond: Tartus, Suurturg nr. 12. Tel. 44.

Raamatukogudele

soovitab „Odamees“ paremat kirjandust:

Algupärane ilukirjandus

- H. Adamson: *Mulgimaa*. Kirjanduslikkude ajakirjade läbi tuntud luuletaja ainus luuletuskogu, Hind 30. — ja 15. —
- A. Alle: *Carmina barbata* (Habemikud laulud). Luuletuskogu. Hind 75. —
- A. Alle: *Üksinduse saartele*. Luuletuskogu. Hind 100. —
- A. Gailit: *Klounid ja faunid*. Fõljetoonide kogu. Sisaldab rohkesti pilte, karikatuure ja kirjanikkude käekirjanäiteid. Ainus sarnane raamat eesti kirjanduses. H. 180. — ja 120. —
- A. Kallas: *Kui pisarad kõnelevad*. Religioos-filosoofiline teos. Parem raamat sellelaadilises eesti kirjanduses. H. 100. —
- A. Kiviakas (M. Karus): *Sookaelad*. Külajutud. Noorema põlve anderikkama kirjaniku esimene ja rohkesti kiitvat arvustust teenind teos. H. 40. —
- A. Kiviakas: *Jüripäev*. Romaan külaelust, meie lähemast minevikust. Autori suurem teos. H. 250. —
- A. Kiviakas: *Ristimine tulega*. Romaan meie vabadussõjast. H. 200. —
- A. Kiviakas: *Verimust*. Novellid meie vabadussõjast. H. 150. — ja 100. —
- A. Kiviakas: *Verine väits*. Novell. H. 50. —
- O. Luts: *Harald tegutseb*. H. 65. —
- M. Metsanurt: *Epp*. Novell. H. 40. —
- G. Rappo: *Uks lahti!* Komöödia. H. 40. —
- K. Rumor (Ast): *Tuled sügisöös*. Novellikogu. H. 75. —
- J. Semper: *Jäljed liival*. H. 50. —
- J. Semper: *Pierrot*. H. 50. — ja 40. — „Jäljed liival“ ja „Pierrot“ on autori paremad luuletuskogud.
- A. Tassa: *Nõiasõrmus*. Fantastiliste novellide kogu. H. 75. —
- F. Tuglas: *Maailma lõpus*. Novell. H. 100. — Arvustajailt Tuglase paremaks teoseks nimetatud.
- F. Tuglas: *Jumala saar*. Novell. H. 75. —
- M. Under: *Eelõitseng*. Luuletuskogu. H. 75. —
- H. Visnapuu: *Amores*. Armastuslaulud. H. 50. —
- H. Visnapuu: *Jumalaga, Ene!* Luuletuskogu. H. 75. —
- H. Visnapuu: *Talhari*. Luuletuskogu. H. 100. —

Tõlkeilukirjandus

- C. Doyle: *Prof. Baumgarten*. Naljajutt. H. 15. —
- N. Jevreinov: *Lõbus surm*. Näidend. H. 100. — ja 75. —
- A. Lichtenberger: *Mu väike Trott*. Romaan. H. 75. —
- J. London: *Juhtumised inimesesõojate saarel I—III*. Romaan. H. kokku 75. —
- J. London: *Kahe näoga mees*. Novell. H. 20. —
- M. Read: *Valge kinnas*. Romaan. H. 75. —
- J. H. Rosny: *Kolesuur koobasmaa*. Fantastiline novell. H. 35. —
- O. Wilde: *Käntervilli tont*. Õudusejutt. H. 30. —
- O. Wilde: *Salome*. Draama. H. 60. —

Loodusteadus

- H. Bekker ja A. Audova: *Andmed Pühajärve uurimisest*. Suur teos rohkete ilustustega, tabelitega ja mitmevärvil. kaartidega. Ainus sellelaadiline teos eesti kirjanduses. H. 160. —
- H. Bekker: *Paeseina profiil Martsal*. H. 15. —
- A. Audova: *Järve taimed*. Piltidega. H. 30. —
- M. Üniver: *Bioloogia*. H. 75. —

Lastekirjandus

- J. kuulberg: *Laste sõber*. Mitmevärviliste kivitrüki piltidega. H. 120. —
- A. Kiviakas; *Nõuandja*. Muinasjutt piltidega. H. 60. —
- A. Kiviakas: *Lumimemm*. Muinasjutt piltidega. H. 60. —
- K. A. Hindrey: *Loomade mäss*. H. 75. —
- Kullaketrajad*. Muinasjutt piltidega. H. 75. —
- Kuida seitse rätseppa Türgi sõtta läks*. Muinasjutt piltidega. H. 15. —
- Põhjakaru*. H. 10. —
- Sõnakuulmata Zeppelin*. H. 12.

Kirjandus. Kunst. Keel

- F. Tuglas: *A. H. Tammsaare*. Essee. H. 75. —
- F. Tuglas: *Arthur Valdes*. Essee. H. 75. —
- F. Tuglas: *Henrik Jbsen*. Essee. H. 50. — ja 30. —
- F. Tuglas: *William Shakespeare*. H. 75. — ja 60. —
- F. Tuglas: *Eesti uuem ilukirjandus*. H. 75. — ja 60. —
- R. Griwing ja P. Ilves: *Kirikumuusika*. H. 100. —
- J. Aavik: *Muusikalised kirjad*. H. 75. —
- P. Grünfeldt: *Mälestused Juhan Liivist*. H. 40. — ja 30. —
- N. Kulbin: *Kubism*. H. 30. —
- E. Meumann: *Esteetika*. H. 160. —
- J. Semper: *Näokatted*. Artiklite kogu kirjanduse ja kunsti üle. H. 150. — ja 125. —
- O. Loorits: *Eesti keele grammatika*. Eesti õigekeelsuse käsiraamat. H. 250. —
- A. Kiviakas: *Maha lüüriline shokolaad*. H. 20. —
- „Veljesto“: *Mõtteid valmiast intelligentsist*. Kogu-teos. H. 250. —

Eesti ajalugu

- H. Kruus: *Saksa okkupatsioon Eestis*. H. 150. —
- H. Kruus: *Jaan Tõnisson*. H. 90. —
- A. Vaga: *Viru väerind vabadussõjas*. H. 160. —
- R. Kangroopool: *Balti saksluse viimsed vägimehed*. H. 65. —
- A. Kruusberg: *A. Grenzsteini võitlus Jaan Tõnissoniga*. H. 75. —
- A. Kruusberg: *Venestamise tulekul*. H. 60. —
- A. Kruusberg: *Revisjoni tulekul*. H. 75. —
- R. Roht: *Julius Kuperjanovi elulugu*. H. 20. —

Koguteosed

- Siuru II*. Album. H. 150. —
- Siuru III*. Album. H. 150. —
- Looming*. Album. H. 100. —
- Mõtteid valmiast intelligentsist*. Koguteos meie rahvuskultuuriliste küsimuste üle. H. 250. —
- Ilo I—XII*. H. 735. —
- Odamees*. Toim. F. Tuglas. H. 50. —
- Odamees*. Toim. A. Alle. H. 50. —
- Odamees*. Nr. Nr. 1—10 à 40. —

Mitmesugust

- Kirjanikkude palgaküsimus*. H. 20. —
- Koolimajade põhikavandid*. H. 100. —
- Taimetähtede õpetus*. H. 30. —

Telefon 67

„ODAMEES“, TARTU, PROMENAAD 7-a

Postkast 51

Georg Graf'i

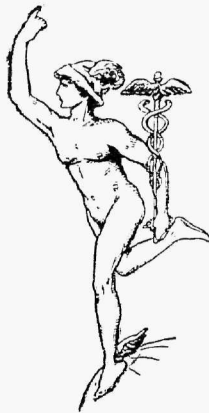
laialt tuntud Raamatupidamise kursused — kirjateel

Phjalik prakt. õpet. liht-, itaalia- ja ameerika süst. raamatupid., kaub. jrekkend. ning kaub. kirjavahetuses.

Õppeviis on kolmeaastase kogemuse järele näidanud, et ta kõigile arusaadav on ja raamatupidamise oskuse annab,

mis tunnistavad sajad tänukirjad ja rahulolemise avaldused õpilaste kogude kui ka üksikute õpilaste poolt.

Õppekava tingimised saadetakse 15 mk. postmargi vastu esimesel nõudmisel välja

Kursuste adress:

G. Graf, Tartus, postk. Nr. 56
Suusõnalised 3 kuu kursused Poe tän. 9, k. 8

Soovitame suures valikus:

hästi mõõdukate hindadega suurel ja väikesel arvul

Koetud villaseid jakke, spiiitrid, spordi- ja laste-kostüüme, sooja triikpesu,

kindaid,

sukke ja sokke, kaelasidemeid, trakse, pesu ja triiksärke, põimlemise trikoo- sid. Pitse, pesatse.

Villast lõnga rohketes värvides. Käsitööniite D. M. C. ja kõiksugu moe- ja pudukaupa.

Meester., naister. ja laste kalosse. Igasug. auruga riiete voltimine.

Vennad Lepp

Tartus, Kaubahoovis nr. 2.
Telefon 4-81

Peegli ja aknaklaasi kauplus

P. Loderaud & M. Veimann

Tartus, Uueturu tän. 15. Telefon 501

Võetakse tellimisi igasuguse klaasi lihvimise, sildi maalimise ja vanade peeglite uuesti hõbetamise päale vastu

„Autogen”

Metallide keetmise töökoda
Joh. Tatsi, Tallinnas
Laboratooriumi tän. 15. Aida tän. 9.
Telefon nr. 16-17.

Autogeenilisel teel keedetakse kokku igasuguses vormis ning mõõdus kõiksuguseid katkiläänud masina osasid, igasüsteemilisi tsilindreid, veepumpasid, auru- katlaid, aurukütteid kurbel, völliid, hambarattaid jne.

Tehakse: kõiksugu mehaanika töid.

Äri märk

Kaubamaja R. Reichmann, Tallinn

Moodiäri, Pikk tän. 25, kõnetraat 16—17

Minu äri pääülesandeks on ostjale kõige uuemat ja kõige paremat pakkuda.

Ostja, kes kauba hädusest lugu peab, leiab et minu hinnad odavad ja ostmine minu juures tulus on.

„Odamees” on trükitud Türi Paberi- ja Puupapi-vabriku A./S. paberil
Tartu ladu — Küütri tän. 5, kõnetraat 4-77

Kultuura — Adamsoni
Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus
Valgas, Moskva tän., omas majas

soovitab kõiki tarvisminevaid kooliraamatuid, koolitarbeasju ja vallavalitsustele kantsleitarbeid.

Kaupmeestele ja jällemüüjatele 0/0 0/0.

Walter Pohlak & K^o Võrus

Jüri tän. nr. 21

TRÜKIKODA

Kõige uuemate masinatega ja moodsamate kirjadega sissesätud tööstus valmistab kõik trükitööd eraisikutele, ametiasutustele, kaubandus- ning tööstus-ettevõtetele.

Puhas ja maitserikas töö = Rutuline ja korralik teenimine

Lepik & Saare

(ühend. Lepik-Postimees ja A. & O. Saar)

Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus,
„Päevalehe“ ja „Postimehe“ abitalitus,
trükikoda, köitmiskoda ja Eesti Seemnevilja ühisuse Valga osakond
Valk-Eesti, Pihkva tän. 5, telef. 64

Täiendatud shokolaadi-tehas
„UUS-BENE“

Kaupmeestele kõige kasulikum ostukoht

Hinnad kõige odavamad — — — Maitse kõige parem

TALLINNAS, Rüütli tän. ja Lühikesejala nurgal nr. 2/1
Telefon nr. 12-29

ESIMENE TALLINNA VILDITÖÖSTUS

Heeringa tänav nr. 4. = Kõnetraat 20-75

Suur valik: Viltsaapaid, viltkalosse (botikuid) ja toakingi meester., naister. ja lastele, nahkadega ja ilma
Tellimisi võetakse vastu omast kui ka tellija materjalist. Jällemüüjatele kõrged % %

Spordi- ja
mängu- abinõude
kauplus

„Spordiait“

Tallinn,
Narva maant. 19
Kõnetr. 23-00

soovitab hooajaks suures valikus mõõdukate hindadega

suuske
uiskusid

suusa- ja
uisu-saapaid

tõuke- ja
laste-kelkused
hockey keppe
pallisid

villaseid seateerid
beste
naister. jakke
mütse

shalle
kindaid
jne. jne. jne.

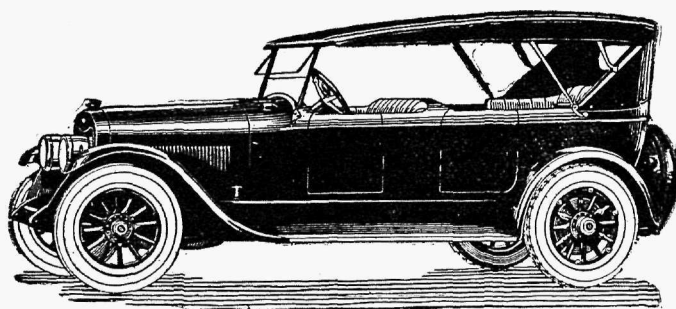
Mänguasjad

Mänguasjad

„Odamees“ on trükitud Türi Paberi- ja Puupapi-vabriku A./S. paberil
Tartu ladu — Küütri tän. 5, kõnetraat 4-77

OSTKE FORD,
kuid ostke Tartust
// // // // // // // // // // //
meie autod
ei klõbise

FORD MOTOR COMPANY ESITUS TARTUS
müüb kindlate vabriku hindadega

tuntud **FORDSON** traktore
FORD ja **LINCOLN** autosid
auto ja traktori osasid
igat seltsi auto tarbeid
tuntud **MILLER** autokumme

Saame masinad otse Ameerikast ja paneme kokku omis eeskujulistes töökodades. ▾ Varustame neid kõikide tarvilikkude tihendustega, mille järel-
dusel metallosade klõbin kaob. ▾ Tükitööna kokku-
panemist välja ei anna. ▾ Proovime masinad põhjalikult enne kätteandmist. ▾ Anname igaühele maksuta juhatus ja nõu. ▾ Teenime õiglaselt igat Fordi omanikku, selle päale vaatamata, kellelt masin ostetud. Korraldame Ameerika eeskujul auto- ja traktori juhtide kursuseid moodsate õppevahendite abil, nagu kino filmid, diapositiivid, mootori läbilõike mudelid jne. ▾ Kui soovite õiglast vastutulekut ostmisel ja asjatundlikku tehnilist abi ▾

Täielikum
osade
// // // // // // // // // // //
ladu
Eestis

ostke ▾ Ford ▾ Tartust

A. ROSENWALD & Co. SUUR TURG 8, TARTU
Telefon 300. // // // // // // // // // // //
Telegr.: Alros — Tartu

Peame meeles pidama 4 punkti,

mis aastate jooksul kindlateks tõsiasiadeks on kujunenud.

Kes häast ajalehest lugu peab, **see tellib omale „Postimehe“.**

(Tellimisega peab ruttama, et aasta-vahetusel leht takistuseta kätte tuleks).

Kes tahab, et tema kuulutus kõige laiematesse hulkadesse ja ostuvõimulisematesse ringkondadesse satuks, **see kuulutab „Postimehes“.**

Kes tahab **tõesti hääd** trükitööd, klisheed ehk raamatuköidet, **see annab tellimise E. K.-Ü. „Postimehe“ trükikojale, tsinkograafiale ja köitekojale.**

Kes nõuab raamatute ja kirjutusmaterjaalide, niisama ka igasuguste iluasjade ostmise juures kõige õiglasemaid hindu ja kõige täpsemat ning kiiremat tellimiste täitmist, **see pöörab „Postimehe“ raamatukaupluse poole** (Suurturg 16, Eesti panga majas).

„Postimehe“ talituse, trükikoja, tsinkograafia ja köitekoja aadress — Jaani tän. 11/13 (ülikooli vastu, kõnetr. 80. Postimehe raamatukaupluse aadress — Suurturg 16, kõnetr. 250.

J. KUULBERG: Laste sõber Aabits ja lugemik

Illustreerind kunstnik R. Kivit, keeleliselt redigeerind mag. Joh. Aavik; pedagoogiliste ning metoodiliste näpunäidetega kaasa aidand Tartu õpetajate seminaari direktor J. Tork. Väljaannud kirjastus „Odamees“ 1923 a. 31 neljavärvilist kivitrükipilti ja 39 ühevärvilist pilti. Hind 120.—

„Laste sõber“ on kõige kaunim ja kohasem jõuluringitus lastele!

Kohane raamat jõululauale
ja kingituseks vabadussõjast osavõtjatele:

Viru väerind vabadussõjas

Kirjutand A. Vaga / P. Areni kaas / „Odamehe“ kirjastus / Hind 160.—

Saada igast korpalikust raamatukauplusest

G. F. BELJAGIN'I

TEE

HIINAST IMPORTEERITUD,
KÕRGES HÄÄDUSES,
AROOMILINE

Etikett Kaub.- ja Tööstusministeeriumi
poolt kinnitatud

KAUBANDUSKONTOR

G. F. BELJAGIN, TALLINNAS

VANA-TURG NR. 1, KÕNETRAAT 4-81

Hind 50.—